

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Bakalářská práce

2021

Tomáš Halaška

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Personální denacifikace justice v americké a sovětské
okupační zóně v Německu v letech 1945-1949**

Bakalářská práce

Autor: Tomáš Halaška

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, PhD.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne .....

Tomáš Halaška .....

Bibliografický záznam

HALAŠKA, Tomáš. *Personální denacifikace justice v americké a sovětské okupační zóně v Německu 1945-1949*. Praha, 2021. 44 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Tomáš Nigrin, PhD.

Rozsah práce: 77 773

Anotace

Tato práce pojednává o problematice denacifikace justičních zaměstnanců v americké a sovětské okupační zóně v poválečném Německu. V první kapitole je představen historický kontext denacifikačního procesu, na kterém se spojenci na konci druhé světové války společně domluvili. Následuje stručné seznámení s obecnou denacifikací napříč veřejným i soukromým životem Němců, která v obou okupačních zónách proběhla. Hlavní část práce se zaměřuje na denacifikaci soudnictví. V první podkapitole je představeno znovuotevření německých soudů a jejich správních úřadů, což bylo stěžejní pro obecnou rekonstrukci justice. Dále jsou detailně analyzovány denacifikační procesy s justičními pracovníky, konkrétně se soudci a státními zástupci. V následující kapitole je zkoumána denacifikace advokátů, kteří byli zpravidla zaměstnání v soukromém sektoru a mnohdy pro ně platila jiná denacifikační nařízení, než tomu bylo v případě soudců a státních zástupců. V závěru práce je zhodnocena míra úspěchu v dosažení prvotních cílů personální denacifikace justice stanovených Spojenými státy a Sovětským svazem.

Annotation

This bachelor thesis focuses on the topic of denazification of judicial employees in the American and Soviet occupation zone in post-war Germany. In the first chapter is presented the historical context of the denazification process on which the Allies agreed in the end of the World War II. Then follows a brief introduction into general denazification throughout both private and public German life which took place in both occupation zones. The main part of the thesis concentrates on the denazification of justice. In the first subhead is introduction to reopening of German courts and judicial administrations, which was vital for the general reconstruction of justice. Subsequently are analysed the denazification processes with judiciary employees, specifically with judges and public prosecutors. In the following chapter is scrutinized denazification of advocates as they generally were employees in a private sector and different denazification orders were applied in comparison to judges and state prosecutors. In the thesis's ending is assessed the extension of success in reaching initially set objectives for personal denazification of justice by the United States and the Soviet Union.

Klíčová slova

Denacifikace, justice, soud, soudce, státní zástupce, advokát, Američané, Sověti

Key words

Denazification, justice, court, judge, public prosecutor, advocate, Americans, Soviets

Title

Personal Denazification of Justice in American and Soviet Occupation Zone in Germany in 1945-1949

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce panu doc. PhDr. Tomáši Nigrinovi, PhD. za cenné rady a připomínky, věnovaný čas a neustálou podporu při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	2
1 Obecná denacifikace	6
1.1 Americká okupační zóna.....	7
1.2 Sovětská okupační zóna	11
2 Denacifikace justice	14
2.1 Znovuotevření soudů a soudních správ	14
2.1.1 Americká okupační zóna	14
2.1.2 Sovětská okupační zóna.....	16
2.2 Soudci a státní zástupci	17
2.2.1 Americká okupační zóna	17
2.2.2 Sovětská okupační zóna.....	21
2.3 Advokáti	27
2.3.1 Americká okupační zóna	27
2.3.2 Sovětská okupační zóna.....	30
2.4 Úspěch denacifikace justice	32
Závěr.....	36
Summary	39
Zkratky	41
Zdroje	42

Úvod

Denacifikace v Německu se po konci druhé světové války stala jedním z hlavních nástrojů, jak se vypořádat s nacistickou ideologií a nacistickými zločinci. Jednalo se o proces, který v moderních dějinách lidstva neměl obdoby, což spojence vedlo k rozhodnutí postupovat jednotně napříč všemi čtyřmi okupačními zónami. Denacifikace se měla promítnout do všech sfér veřejného i soukromého života, přičemž německá justice se stala sektorem, který měl být tomuto procesu podroben v co největší míře. Cílem tak bylo vytvoření soudní moci, která by se opět stala nezávislou na moci exekutivní.¹ Aby takového cíle mohlo být dosaženo, muselo dojít k opětovnému otevření soudů a důkladné denacifikaci justičních osob, zejména pak soudců a státních zástupců jakožto státních zaměstnanců a advokátů jako zpravidla zaměstnanců v soukromém sektoru. Právě němečtí úředníci se postupem času stali vykonavateli soudní moci, a proto shledávám velmi důležitým zaměřit se na aspekty personální denacifikace justice. Její úspěchy či neúspěchy se bezpochyby promítly nejen do denacifikace dalších odvětví, ale také do budoucího vývoje Německa.

Práce si klade za cíl porovnat rozdílnosti v denacifikačním přístupu v justici panující mezi americkou a sovětskou okupační zónou, kterým nebyla na tuzemské scéně věnována dostatečná pozornost. Výběr americké a sovětské zóny pro toto bádání není náhodný, avšak spíše symbolický. Odlišná představa Američanů a Sovětů o denacifikaci Německa způsobila jejich odcizení a ochlazení vztahů na mezinárodní úrovni. To postupně vedlo k vytvoření tzv. Studené války, kterou mezi sebou Spojené státy a Sovětský svaz vedly. Svět se bipolárně rozdělil na pomyslný Západ a Východ, a tyto dvě velmoci se staly hlavními zástupci jednotlivých táborů.

Hlavním cílem bakalářské práce je porovnání personální denacifikace justice v americké a sovětské okupační zóně, k čemuž lze využít dvě základní metody. Zaprvé analýzu, s jejíž pomocí je podrobně zkoumaná denacifikace soudců, státních zástupců a advokátů. Zadruhé komparaci, která při porovnávání denacifikačního přístupu Sovětů a Američanů napomáhá zodpovědět výzkumnou otázku, která velmoc byla úspěšnější v dosažení svých stanovených cílů. Výchozí hypotézou je vyšší úspěšnost Sovětů, neboť se jim podařilo upevnit mocenské postavení ve své zóně, které si udrželi až do konce 80. let. Tento výrok však nemá

---

¹ Andrew Szanajda, „Restoring Administration of Justice in Early Practice: American-Occupied Germany, 1945-1949“, *Amsterdam Law Forum* 6, (leden 2014): 41.

indikovat to, že by americká denacifikace selhala, avšak z hlediska prvotních cílů zřejmě nenabyla takové zdařilosti jako v případě Sovětů.

Zpočátku pojednává práce o historickém kontextu denacifikace. Následně bude nastíněn obecný denacifikační proces, aby bylo patrné, jak se denacifikace promítla v běžném životě. Hlavní část práce je pak složena ze tří kapitol, ve kterých je kladen zvláštní důraz na roky 1945-1947, neboť v otázce denacifikace docházelo k největším změnám a událostem právě v prvních poválečných letech. První část se zaměří na znovuotevření německých soudů a znovuvytvoření institucí, které nad soudy získaly pravomoci. Dále se práce bude soustředit na denacifikaci soudních pracovníků. Denacifikace soudců a státních zástupců je zkoumána současně, neboť se jednalo o státní zaměstnance, pro které platila takřka totožná pravidla. Denacifikace advokacie je analyzovaná v samostatné kapitole, jelikož pro ni platila celá řada samostatných nařízení, která se nevztahovala na soudce a státní zástupce. V poslední části bude zodpovězena výzkumná otázka a hypotéza bude podrobena rozboru. Každá z kapitol je rozdělena na americkou a sovětskou okupační zónu z důvodu zdůraznění odlišností mezi Američany a Sověty.

Na počátku je nutné představit terminologii využívanou v této práci. *Právníkem* může být označena jakákoliv osoba, která vystudovala právnický obor na vysoké škole. Jedná se tedy o souhrnné označení těch, kteří jsou oprávněni vykonávat povolání soudce, exekutora, advokáta a dalších. *Advokát* je typ právníka, který poskytuje právní služby jiným osobám zpravidla za úplatu. Většinou se jedná o odborníka na určitý druh práva, avšak není to pravidlem. *Právní zástupce* nemusí být přímo advokát, ale může se jednat o jakoukoliv osobu s právnickým vzděláním, nicméně v určitých typech trestních řízení² mu není povoleno svého klienta zastupovat. Pro účely této práce bude tento termín použit jako synonymum pro advokáta.³ *Státní zástupce* je typ státního úředníka, „který zastupuje stát zejména ve věci veřejné žaloby.“ Jeho úkolem je podávat žaloby k soudu a disponuje pravomocemi k přerušení či zastavení trestního stíhání.⁴ *Soudce* je dalším typem právníka, který je vykonavatelem soudní moci a při svém rozhodování je vázán pouze zákony.⁵

---

² „Právní zastoupení v trestním řízení tak může vykonávat pouze advokát, stejně jako řízení před Ústavním či Nejvyšším soudem.“

³ „Kdo je to (právní) zástupce a jaký rozdíl je mezi právníkem a advokátem?“, AZ LEGAL, staženo 7. dubna 2021, <https://azlegal.cz/kdo-je-to-pravni-zastupce-a-jaky-rozdil-je-mezi-pravnikem-a-advokatem/>.

⁴ „Státní zástupce“, AZ LEGAL, staženo 7. dubna 2021, <https://azlegal.cz/pravni-slovník/statni-zastupce/>.

⁵ „Soudní moc v České republice“, Justice, staženo 7. dubna 2021, <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>.

Ačkoliv se tématu denacifikace věnuje řada tuzemských badatelů, oporou práce se staly publikace především anglicky a německy píšících autorů, neboť se zabírají justicí ve větší míře. Denacifikací justice v americké okupační zóně se velmi dopodrobna zabývá kupříkladu Jeffrey S. Gaab v knize *Justice Delayed: The Restoration of Justice in Bavaria under American Occupation, 1945-1949*.⁶ Ačkoliv se autor zaměřuje detailně na Bavorsko, současně jej porovnává právě s dalšími zeměmi americké zóny. To přináší exkluzivní pohled na mnohdy odlišné postupy jednotlivých úřadů, které však směřovaly ke stejnému cíli. Jeffrey S. Gaab zkoumá různé aspekty od historické tradice justice v Německu přes roli soudnictví během Třetí říše až po snahu Američanů navést německou justici zpět na demokratickou cestu. Toho mělo být dosaženo mimo jiné skrze denacifikaci. Velmi důležitá pro toto téma je publikace *Nazi Crimes Against Jews and German Post-War Justice: The West German Judicial System During Allied Occupation (1945-1949)* od Edith Raim.⁷ Jak je patrné již z názvu, autorka se zabývá soudním systémem vícero okupačních zón, avšak americké zóně je věnována rozsáhlá část knihy a je podrobena důkladné analýze. Nejdůležitějším zdrojem informací se pro mě stala kapitola o personálních změnách v justici stejně jako změny v otázce soudů a právních základů, což napomáhá řádně pochopit nezdary i úspěchy americké denacifikace.

Společným zdrojem pro výzkum denacifikace na americké a sovětské straně byla velmi detailní analýza vývoje advokacie v Německu od Felixe Busse, *Deutsche Anwälte: Geschichte der deutschen Anwaltschaft 1945-2009*.⁸ Ačkoliv se autor zabývá dlouhým časovým rozpětím a celým územím dnešního Německa, velká část knihy je věnována právě poválečné rekonstrukci advokacie stejně jako spojenecké snaze vypořádat se s nacistickou minulostí jejich členů.

Sovětská okupační zóna byla podrobena detailnímu zkoumání také například Manfredem Willem v *Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone Deutschland 1945-1948*.⁹ Byť autor analyzuje denacifikaci v sovětské zóně v obecném duchu, denacifikační nařízení včetně procesů s justičními zaměstnanci tvoří nedílnou součást obsahu. Velmi důležitému tématu lidových soudců z dob sovětské okupace se věnuje Hermann Wentker ve

---

⁶ Jeffrey S. Gaab, *Justice Delayed: The Restoration of Justice in Bavaria under American Occupation, 1945-1949* (New York: Peter Lang Publishing, Inc., 1999).

⁷ Edith Raim, *Nazi Crimes against Jews and German Post-War Justice: The West German Judicial System During Allied Occupation (1945-1949)* (Berlín: De Gruyter Oldenbourg), 2015, <https://doi.org/10.1515/9783110300666>.

⁸ Felix Busse, *Deutsche Anwälte: Geschichte der deutschen Anwaltschaft 1945-2009* (Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2010).

⁹ Manfred Wille, *Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone Deutschland 1945-1948* (Magdeburg: Helmuth-Block-Verlag, 1993).

své knize *Volksrichter in der SBZ/DDR 1945 bis 1952*.¹⁰ Komplexnost dané problematiky je Wentkerem velmi detailně vysvětlena především v souvislostech s rolí lidových soudců při denacifikaci justice a jejich funkcí pro vytvoření socialistického režimu.

---

¹⁰ Hermann Wentker, *Volksrichter in der SBZ/DDR 1945 bis 1952* (Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1997).

1 Obecná denacifikace

Po útoku Třetí říše na Sovětský svaz v červnu roku 1941 vzniklo mírové uskupení nesoucí symbolický název Velká trojka. Jeho členy byli britský ministerský předseda Winston Churchill, který byl v srpnu 1945 nahrazen Clementem Attleem, jehož politická strana zvítězila v parlamentních volbách, dále prezident Spojených států Franklin Roosevelt, který byl po své smrti po Jaltské konferenci vystřídán Harrym Trumanem, a vůdce Sovětského svazu Josif Stalin. Během druhé světové války se konaly celkem tři konference, na kterých se sešli všichni tři zástupci. První se uskutečnila v Teheránu na podzim roku 1943, dále následovala Jaltská konference v únoru roku 1945 a poslední byla konference v Postupimi na přelomu července a srpna téhož roku. Hlavními tématy těchto shromáždění byly společné válečné postupy vůči nacistickému Německu, včetně úvah a diskusí, jak by se mělo zacházet s již poválečným Německem.

Právě přístup k Německu po válce patřil k hlavním bodům konferencí Velké trojky v roce 1945. Na Jaltě bylo rozhodnuto, že Německu bude zaručen mír, kterého se mělo docílit zničením německého militarismu a nacismu, aby se Německo v budoucnu již nemohlo stát potencionální hrozbou pro narušení světového míru. Dosáhnout se toho mělo skrze rozpuštění NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana; Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) a dalších nacistických organizací, ukončení platnosti nacistických zákonů a zbavení se nacistického vlivu napříč německým společenským spektrem.¹¹ Dalším rozhodnutím bylo rozdělení Německa do třech okupačních zón, přičemž měla být přizvána také Francie, aby obsadila čtvrtou zónu, jejíž rozloha se měla rozhodnout po konci války.¹² Následující Postupimská konference pak tyto plány ukotvila v Postupimské dohodě a ještě více rozšířila. Jedním takovým rozšířením bylo takzvané 4 D, což v praxi znamenalo čtyři základní procesy, které si spojenci stanovili za cíl – demilitarizace, demonopolizace, demokratizace a denacifikace.¹³

Po vytvoření čtyř okupačních zón vznikla v každé z nich vojenská vláda. V americké zóně nesla název Vojenská vláda Spojených států (Office of Military Government of the United

---

¹¹ Joseph F. Napoli, „Denazification from an American’s Viewpoint“, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 264, (1949):116.

¹² Jaromír Hanzal, „Závěry Jaltské (Krymské) konference tří mocností (11.2.1945)“, *Moderní dějiny: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky*, staženo 7. března 2021, <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zavery-jaltske-krymske-konference-tri-mocnosti-11-2-1945>.

¹³ Elmer Plischke, „Denazification Law and Procedure“, *The American Journal of International Law* 41, č. 4 (1947): 808.

States; OMGUS),¹⁴ v sovětské pak Sovětská vojenská správa v Německu (Sowjetische Militäradministration in Deutschland; SMAD).¹⁵ Nad těmito správami zón stála Spojenecká kontrolní rada (Allied Control Council), která vznikla v srpnu 1945 a jejímiž členy byly všechny čtyři okupační velmoci.¹⁶ Jejím hlavním cílem bylo koordinovat spojenecký postup vůči poraženému Německu stejně jako snaha sjednotit pravidla denacifikace pro všechny okupační zóny.¹⁷ Tento úkol se však záhy ukázal být velmi obtížným, neboť jednotlivá nařízení Spojenecké kontrolní rady pozbývala detailnějších pokynů a byla vydávána spíše obecně, což zákonitě poskytlo každé velmoci prostor pro jejich individuální implementaci,¹⁸ přičemž bylo této možnosti patřičně využito. Právě OMGUS a SMAD měly za úkol dohlížet na denacifikaci, avšak tento úděl postupem času připadal na jejich jednotlivé divize a nově vzniklé německé úřady.¹⁹

1.1 Americká okupační zóna

Americká vojenská vláda v Německu vznikla 14. července 1945. Americká zóna se nacházela v jihovýchodní části Německa a byla složena ze tří správních území, která od 19. září 1945 nesla označení země – Hesensko²⁰, Württembersko-Bádensko a Bavorsko.²¹ 31. prosince 1946 se k nim přidaly Brémy,²² které byly americkou enklávou v rámci britské zóny a od ledna 1947 nabyly taktéž statutu státu.²³

Dva měsíce po konci války, konkrétně 7. července 1945, vešlo v platnost americké nařízení JCS 1067 (Joint Chiefs Of Staff),²⁴ které patřilo k prvním vydaným ustanovením, které z velké části udávalo základ pro denacifikaci v americké zóně.²⁵ Podle něj mělo být s Německem zacházeno jako s osvobozenou zemí, avšak s nepřátelským a poraženým národem.

---

¹⁴ Barbara Fait, „Supervised Democratization: American Occupation and German Politics“, v *The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945-1968*, ed. Detlef Junker (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 57, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139052436>.

¹⁵ Dieter Pohl, *Justiz in Brandenburg 1945-1955: Gleichschaltung und Anpassung* (Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 2001), 14, <https://doi.org/10.1524/9783486594805>.

¹⁶ Andreas Grau, Regina Haunhorst, Markus Würz, „Nachkriegsjahre“, Lebendiges Museum Online, staženo 6. března 2021, <https://www.hdg.de/lemo/kapitel/nachkriegsjahre>.

¹⁷ Klaus Schwabe, *Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern 1945-1949: Anmerkung zur Geschichte einer Region* (Schwerin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000), 36.

¹⁸ Clemens Vollnhals, „Politische Säuberung als Herrschaftsinstrument: Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“, v *Diktaturdurchsetzung: Instrumente und Methoden der kommunistischen Machtsicherung in der SBZ/DDR 1945-1955* (Drážďany: Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung, 2001), 127, <https://hait.tu-dresden.de/ext/publikationen/publikation-54/>.

¹⁹ Raim, *Nazi Crimes*, 21.

²⁰ Do 18. prosince 1946 země nesla název Velké Hesensko.

²¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 43.

²² *Ibid.*, 47.

²³ Fait, „Supervised Democratization“, 59.

²⁴ Plischke, „Denazification Law“, 814.

²⁵ Fait, „Supervised Democratization“, 57.

Takové pojetí indikuje, že se zpočátku nerozlišovalo mezi pasivními podporovateli Hitlerova režimu, kteří mohli být i jeho skrytí odpůrci, a aktivními nacisty. V praxi to znamenalo, že měli být zatčeni hlavní představitelé nacistického režimu a strany, vysoce postavení členové SS, všichni členové generálního štábu Třetí říše stejně jako čelní představitelé SA a říšských ministerstev. Propuštění měli být členové policejních složek, zejména pak tajné a bezpečnostní policie. Dále se ztráta zaměstnání měla týkat všech vykonavatelů vedoucích funkcí napříč NSDAP a jí přidružených organizací jak na lokální, tak na národní úrovni. V neposlední řadě měli být propuštěni očividní zastánci nacistické ideologie či jejích rasistických a militaristických nálad, kteří zároveň celé hnutí aktivně podporovali či mu dokonce asistovali. Tito všichni lidé nesměli vykonávat jinou než dělnickou práci. Výjimku však již o měsíc později dostali ti státní zaměstnanci, kteří se stali členy NSDAP a dalších nacistických organizací po 1. květnu 1937, pro něž bylo povinné disponovat stranickou příslušností.²⁶

Hlavním nástrojem, jak zjistit minulost jednotlivých státních příslušníků, byly speciálně vytvořené dotazníky. Povinnost vyplnit tyto dotazníky se vztahovala na všechny německé občany starších 18 let.²⁷ Všech 131 otázek, které dotazník obsahoval, mělo za úkol odhalit pracovní minulost osoby, detaily o vojenské službě a členství v NSDAP či dalších nacistických organizacích, které byly založeny po roce 1923.²⁸ Byť se to množství otázek může zdát dostatečné k odhalení předchozí činnosti, opak je pravdou. Američtí úředníci sice získali základní přehled o minulosti německých občanů, avšak ta byla mnohem složitější a komplexnější, než se předpokládalo. Vyhodnocení dotazníků bylo velmi schématické, neboť se nebraly v potaz jednotlivé případy osob a okolností, za kterých se dopustili výše zmíněných záležitostí.²⁹

Zpočátku byla denacifikace prováděna zejména americkými zástupci bez významné účasti německých úřadů. Přístup Američanů se však brzy odrazil i na celospolečenském vnímání denacifikace, které se stávalo čím dál tím více negativním. Kritika připadala zejména na mechanické trestání lidí s nacistickou minulostí, kdy mnoho řadových nacistů bylo potrestáno pouze v podobě ztráty zaměstnání, přičemž vlivní a aktivní nacisté buďto trestu unikli, nebo jim byl udělen trest nepřiměřeně mírný.³⁰ Aby denacifikace opět nabyla značnější

---

²⁶ Gaab, *Justice Delayed*, 41-42.

²⁷ *Ibid.*, 59.

²⁸ Plischke, „Denazification Law“, 815.

²⁹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 79.

³⁰ John H. Herz, „The Fiasco of Denazification in Germany“, *Political Science Quarterly* 63, č. 4 (prosinec 1948): 571.

legitimitě, začaly být v roce 1946 určité denacifikační úkony převáděny na německé úřady, které byly postupně etablovány.³¹

Důležitým bodem denacifikace se stalo nařízení č. 24 vydané Spojeneckou kontrolní radou v lednu 1946, jehož hlavním cílem bylo specifikovat denacifikační kroky, které měly napomoci posílit jednotný postup v denacifikačním procesu ve všech okupačních zónách.³² Všude jím měli projít váleční zločinci, členové NSDAP a dalších nacistických organizací, kteří se buďto stali jejich členy před 1. květnem 1937, nebo byli více než jen nominálními členy.³³ Denacifikací se od tohoto momentu měly zabývat nově vytvořené denacifikační komise, které mimo jiné prováděly kontrolu nad vyplněnými dotazníky.³⁴

Americkou správou bylo spojenecké nařízení č. 24 implementováno 5. března 1946 skrze *Zákon k osvobození od nacismu a militarismu*.³⁵ Pro zjednodušení soudních procesů byli nově všichni obvinění nacisté rozděleni do pěti kategorií v závislosti na jejich míře provinění. Do I. kategorie spadali hlavní pachatelé (Major Offenders; Hauptschuldige), kteří měli trvale přijít o svůj majetek, ztratit většinu občanských práv, měli být umístěni do pracovních táborů na dva až deset let a mohlo jim být znemožněno navrátit se do své profese či vést soukromé podnikání až po dobu deseti let stejně jako možnost stanout před soudem jakožto váleční zločinci. II. kategorie připadala pachatelům (Offenders; Belastete), kteří mohli být také umístěni do pracovních táborů až na dobu pěti let, přijít o část či celý majetek a mohla jim být odepřena možnost navrátit se do svého pracovního oboru či podnikat až na pět let. Ve III. kategorii se nacházeli druhotní pachatelé (Lesser Offenders; Minderbelastete), kteří vyvázli s dvouletým podmíněným trestem, během kterého jim mohlo být zakázáno provádět jinou profesi nežli dělnickou, a v neposlední řadě po nich mohlo být vyžadováno poskytnout peněžité příspěvky do reparačních fondů. Do IV. kategorie byli zařazeni stoupenci (Followers; Mitläufer), kteří měli poskytnout jednorázový či opakující se příspěvek a někteří z nich byli

---

³¹ William E. Griffith, „Denazification in the United States Zone of Germany“, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 267, (1950): 70.

³² Wentker, *Volksrichter*, 10.

³³ Helga Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?: Entnazifizierungs- und Personalpolitik in Thüringen und Sachsen (1945-1948)* (Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1989), 66, <https://doi.org/10.1524/9783486703221>.

³⁴ Christopher M. Clark, „West Germany confronts Nazi past: some recent debates on the early postwar era, 1945-1960“, *European Legacy* 4, č. 1 (1999): 115.

³⁵ Busse, *Deutsche Anwälte*, 81.

omezování ve svých pracovních aktivitách.³⁶ Nakonec do V. kategorie spadali lidé zproštění viny (Exonerated; Entlastete).³⁷

Rozdělení nacistů do pěti kategorií se však ukázalo částečně jako problém. Největší skupinu tvořili řadoví nacisté, kteří spadali do IV. kategorie. Konkrétně se jednalo o ty osoby, které se staly členy nacistických struktur po 1. květnu 1937. V praxi to znamenalo obrovský nápor na denacifikační komise, a proto se tehdejší velitel OMGUS generál Lucius Clay, rozhodl vyhlásit dvě amnestie.³⁸ Ta první vydaná 6. srpna 1946 nesla symbolický název „mládežnická amnestie“, neboť zbavila nacistické viny Němce narozené po 1. lednu 1919, přičemž tito jedinci nesměli být zařazeni do kategorií I-III. O pár měsíců později následovala „Vánoční amnestie“, která cílila zejména na nízkopříjmovou vrstvu obyvatelstva.³⁹ Celkem tak bylo zproštěno viny téměř dva miliony Němců.⁴⁰

Podle původních denacifikačních měřítek mělo před denacifikačními komisemi stanout na 12,5 milionů Němců, z čehož 9 milionů z nich bylo zproštěno viny. Ze zbývajících 3,5 milionů bylo amnestováno na 2 miliony jedinců. V konečném výsledku bylo přímo souzeno na 836 000 osob, přičemž 37 % z nich bylo zproštěno viny, 50,8 % bylo potrestáno ve IV. kategorii, 10,7 % Němců bylo přiřazeno do III. kategorie, 2,1 % pak spadalo pod II. kategorii, a nakonec 0,1 % souzených se klasifikovalo do I. kategorie.⁴¹

Oficiální konec denacifikačního procesu v americké okupační zóně nastal v polovině roku 1948. Na začátku téhož roku však zbývalo stále několik set tisíc jedinců, kteří měli stanout před denacifikačními soudy,⁴² avšak v zápalu rozvíjející se Studené války a ukončení denacifikace v sovětské okupační zóně již v únoru 1948 se velení americké zóny taktéž rozhodlo směřovat denacifikaci k jejímu konci.⁴³ Trestání nacistů tímto aktem však neskončilo. Jednotlivé soudní procesy se konaly i dlouho po vzniku Spolkové republiky Německo, avšak takřka 70 % všech denacifikačních soudů se odehrálo mezi léty 1945 a 1949.⁴⁴

---

³⁶ Plischke, „Denazification Law“, 824.

³⁷ Karl Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice in American-Occupied Germany“, *Harvard Law Review*, č. 1 (leden 1948): 450.

³⁸ Herz, „The Fiasco of Denazification“, 573-574.

³⁹ Gaab, *Justice Delayed*, 65.

⁴⁰ Griffith, „Denazification in the United States Zone“, 72.

⁴¹ Herz, „The Fiasco of Denazification“, 577.

⁴² Griffith, „Denazification in the United States Zone“, 73; Vollnhals, „Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“, 134.

⁴³ Griffith, „Denazification in the United States Zone“, 73.

⁴⁴ Raim, *Nazi Crimes*, 14.

1.2 Sovětská okupační zóna

Sovětská vojenská správa v Německu (SMAD) vznikla 6. června 1945.⁴⁵ Sovětská okupační zóna byla rozdělena do pěti územních celků: Meklenbursko-Přední Pomořansko, Sasko a Durynsko nesly statut státu, zatímco Braniborsko se Saskem-Anhaltskem byly do 21. července 1947 označeny jako provincie (dále jen země).⁴⁶ Právě SMAD byl tím orgánem, který měl řídit denacifikační proces ve své zóně, přičemž v každé zemi vznikl jeho zastupitelský úřad. Naneštěstí byl celý proces řízen velmi chaoticky, neboť stejně jako v případě Spojenecké kontrolní rady, nařízení v sovětské zóně pozbývala specifčnost. To jednotlivým úřadům dalo možnost si upravovat konkrétní kritéria podle své vůle, což vyústilo v odlišné přístupy v každé z pěti zemí sovětské zóny.⁴⁷ To je také jedna z příčin, proč se denacifikační proces rozděluje do třech fází.

První fáze probíhala od vzniku SMAD až do prosince roku 1946. Jako důkaz chaosu, který v sovětské zóně panoval, lze předložit dění ve státech Durynsko a Sasko. Kupříkladu nařízení č. 42 vydané 27. srpna 1945 pro celou sovětskou zónu nařizovalo zatčení očividně aktivních členů NSDAP, SS, SA a zaměstnanců Gestapa. SMAD však chtěl rozšířit toto ustanovení i na řadové členy, avšak v té době nedisponoval takovými možnostmi, aby mohl implementaci nařízení č. 42 patřičně kontrolovat. Proto jednotlivé zastupitelské úřady upravovaly detaily vydaného předpisu podle vlastního uvážení.⁴⁸ Dobrým příkladem je právě Durynsko, kde byli řadoví členové mnohdy ušetřeni trestům, zatímco v Sasku se výjimky zpravidla neudělovaly.⁴⁹

Druhá fáze se datuje od prosince roku 1946 do srpna roku 1947. Teoreticky se měla druhá fáze konat již v první polovině 1946, kdy bylo Spojeneckou kontrolní radou vydané nařízení č. 24. Představitelé sovětské zóny se však rozhodli tuto fázi zahájit až na konci roku, neboť se na podzim konaly první volby a uvedením v platnost spojeneckého nařízení by riskovali ztrátu příznivců.⁵⁰ Tato fáze se již nesla v jednotnějším duchu, neboť podobně jako

---

⁴⁵ Jan Foitzik, „Organisation der sowjetischen Besatzung in Deutschland und Auswirkungen von kompetenzieller Diffusion auf die Rekonstruktion der Besatzungspolitik“, v *Sowjetisierung oder Neutralität?: Optionen sowjetischer Besatzungspolitik on Deutschland und Österreich 1945-1955* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006), 98.

⁴⁶ Margarete Lausberg, „Die Sowjetische Besatzungszone (SBZ)“, e-Portfolio von Michael Lausberg, staženo 7. března 2021, http://www.michael.lausberg.de/index.php?menue=grosswerk&inhalt=sowjetische_besatzungszone_sbz.

⁴⁷ Vollnhals, „Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“, 128.

⁴⁸ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 57.

⁴⁹ Ibid., 133-134.

⁵⁰ Ibid., 66-67.

v americké zóně vznikly denacifikační komise, které měly bývalé nacisty soudit, přičemž disponovaly jednotnými pokyny od SMAD.⁵¹

Během třetí fáze bylo nejvýznamnějším aktem nařízení č. 201 vydané 16. srpna 1947, které mělo mimo jiné rehabilitovat jedince s nacistickou minulostí, jímž bylo navraceno kupříkladu pasivní a aktivní volební právo.⁵² Poslední fáze trvala do 26. února 1948, kdy byl denacifikační proces oficiálně ukončen.⁵³ Stejně jako v americké okupační zóně, tak i v té sovětské probíhala denacifikace i po založení Německé demokratické republiky, avšak již v menším rozsahu.⁵⁴

K rozdělení provinilých nacistů do pěti kategorií v sovětském případě na rozdíl od americké zóny nedošlo. Zato se denacifikační proces ukázal být vhodným nástrojem pro šíření komunistického vlivu napříč celou zónou. Kupříkladu byla provedena pozemková reforma,⁵⁵ která mimo jiné cílila na junkery⁵⁶ a zkonfiskovaná půda byla posléze přerozdělena mezi chudší část obyvatelstva.⁵⁷ Dalším důkazem rozšiřování komunistické ideologie skrze denacifikaci může být relativně laxní denacifikační přístup k různým vrstvám obyvatelstva. Jak se komunistům v sovětské zóně dařilo upevnit mocenskou základnu, ocitli se soudci pod tlakem v případě vynášení rozsudků. Zatímco člověk z dělnické vrstvy by byl za menší prohřešek potrestán kupříkladu drobnou pokutou, za provinění stejného typu by velkostatkář s velkou pravděpodobností přišel o celý majetek.⁵⁸ V sovětské zóně byl totiž kladen velký význam na dobře fungující hospodářství, přičemž denacifikace podobná té americké by jej částečně či zcela ochromila.⁵⁹ Dále také jednotlivá nařízení měla nepřímo ovlivnit odpůrce nově vznikajícího režimu. Již zmíněné nařízení č. 42 mělo oficiálně postihnout i řadové nacisty, avšak v praxi se uplatňovalo i na politické odpůrce okupační velmoci. Většina těchto lidí byla pak využita jako pracovní síla, často pro přestavbu bývalých koncentračních táborů na internační či pracovní tábory.⁶⁰

---

⁵¹ Vollnhals, „Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“, 131.

⁵² Ibid., 132.

⁵³ „Die Entnazifizierung“, Deutscher Bundestag, staženo 5. března 2021, 11, <https://www.bundestag.de/resource/blob/414744/78fc7c8a664a0d7d87621bd9ebc4ed40/wd-1-072-11-pdf-data.pdf>.

⁵⁴ Marcel Boldorf, „Brüche oder Kontinuitäten? Von der Entnazifizierung zur Stalinisierung in der SBZ/DDR (1945-1952)“, *Historische Zeitschrift* 289, č. 2 (říjen 2009), 306.

⁵⁵ Deutscher Bundestag, „Die Entnazifizierung“, 10.

⁵⁶ Označení pro velkostatkáře z dob Pruska, kteří patřili k předním podporovatelům Hitlerova režimu.

⁵⁷ Schwabe, *Entnazifizierung*, 17-18.

⁵⁸ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 160.

⁵⁹ Damian van Melis, *Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern: Herrschaft und Verwaltung 1945-1948* (Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1999), 72, <https://doi.org/10.1524/9783486596038>.

⁶⁰ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 57.

V otázce trestání nacistů se první fáze dotkla téměř 400 tisíc Němců, kteří přišli o práci.⁶¹ V rámci druhé denacifikační fáze mělo po vydání spojeneckého nařízení č. 24 dojít k další eliminaci zaměstnanců stejně jako k přezkoumání takzvaně denacifikovaných jedinců. Výsledkem však už nebylo masové propouštění jako v první denacifikační fázi, kdy kupříkladu v Sasku ze znovu přezkoumaných 170 tisíc jedinců bylo zbaveno zaměstnání něco málo přes 4 %.⁶² Celkem bylo v sovětské zóně během druhé fáze propuštěno či nepřijato do zaměstnání na 65 tisíc Němců, přičemž ve třetí fázi se jednalo o takřka totožné číslo. Oficiální bilance potrestaných nacistů se pohybuje těsně nad 500 tisíci osob. Mnoho historiků, jakými jsou kupříkladu Wolfgang Zank, však předpokládá, že ve skutečnosti postihla sovětská denacifikace jen okolo 200 tisíc Němců, neboť v oficiálních statistikách jsou někteří jedinci započítáváni vícekrát. Kupříkladu když byli propuštěni a pokusili se znovu ucházet o stejné zaměstnání, nicméně jejich žádost byla zamítnuta.⁶³

---

⁶¹ Michael Shafir, „The „Second Nürnberg“: Legend vs. Myth in Postcommunism (II)“, *Holocaust Study Research* 7, č. 8 (2015): 124.

⁶² Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 73-74.

⁶³ Boldorf, „Brüche oder Kontinuitäten?“, 306-307.

2 Denacifikace justice

Denacifikační proces ovlivnil takřka každého Němce a obyvatele okupačních zón. Málo odvětví se však setkalo s tak přísnou denacifikací jako právě soudnictví. Důvodů existuje hned několik. Justice sehrála velkou roli v Hitlerově režimu a nebylo pochyby, že bez podpory soudnictví by se vůdci nepodařilo provádět nacistickou politiku podle svých představ. Další příčinou je skutečnost, že se justice měla významně podílet na denacifikaci v sektorech veřejného i soukromého života v poválečném Německu. To si vyžadovalo schopné lidi, přičemž ani Američané ani Sověti nedisponovali dostatečným lidským kapitálem ze svých řad, který by byl schopen se tak nelehkého úkolu zhostit.

V jednotlivých podkapitolách této práce dochází k analýze a komparaci denacifikačního procesu v justici nejprve v americké a poté v sovětské zóně, z čehož jsou přímo patrné rozdílné postoje Američanů a Sovětů pramenící ze stanovených cílů. Zatímco cílem Američanů bylo vymýtit z justice nacistickou ideologii a potrestat soudní pracovníky,⁶⁴ Sověti plánovali provést denacifikaci v demokratickém a antifašistickém duchu, což jinými slovy znamenalo snahu využít denacifikaci k upevnění moci komunistů.⁶⁵

2.1 Znovuotevření soudů a soudních správ

Mezi prvními zákony platnými pro všechny okupační zóny, na kterém se spojenci dohodli, byl zákon nařizující uzavřít všechny nacistické soudy, tribunály a speciální soudy sloužící ve prospěch nacistů a zatčení jejich členů.⁶⁶ V otázce dalších soudů nebylo spojenci společně rozhodnuto, a tak o osudu dalších soudů rozhodovala každá z velmocí samostatně.

2.1.1 Americká okupační zóna

Skrze nařízení č. 1 vydané 18. září 1944 Vrchním velitelstvím spojeneckých expedičních sil (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force; SHAEF) a spojenecký zákon č. 2 ze září 1945 měly být všechny soudy v budoucí americké zóně uzavřeny, což mělo indikovat nedůvěru vůči německé justici stejně jako povědomí o spoluúčasti soudnictví na fungování nacistického režimu. Některé soudy však byly těmto nařízením ušetřeny, neboť Američané potřebovali vykonávat právní kroky pramenící z okupace hned po válce. Z tohoto

---

⁶⁴ Raim, *Nazi Crimes*, 21.

⁶⁵ Busse, *Deutsche Anwälte*, 331.

⁶⁶ Raim, *Nazi Crimes*, 30.

důvodu zůstalo několik vybraných soudů otevřených pro jejich vlastní potřebu.⁶⁷ Tato nařízení mimo jiné předávala veškerou moc nad německou justicí do rukou okupační země.⁶⁸

Aby mohlo dojít ke znovuotevření německých soudů, museli Američané zajistit tolik potřebný personál. Jednotliví pracovníci byli vybíráni na základě tzv. bílých listů (white lists), které připravovalo právní oddělení vojenské správy (Legal Division of the Office of Military Government for Germany; OMGUS-LG) ve spolupráci s Němci.⁶⁹ Konkrétně se jednalo o starosty jednotlivých měst, kteří měli za úkol vypracovat seznamy všech kvalifikovaných soudců, právních a státních zástupců a notářů, kteří již dříve v justici sloužili. V některých oblastech docházelo ke spolupráci také s církví, která byla Američany alespoň bezprostředně po konci války vnímána jako takřka jediná antifašistická instituce.⁷⁰ Nejrychleji pak proces otevírání soudů započal v Brémách, kde se první zemské a obvodní soudy začaly otevírat v červnu roku 1945, přičemž další země v americké zóně následovaly od září téhož roku.⁷¹

Již v dubnu roku 1945 měli Američané přichystaný *Plán na přestavbu justice v americké zóně*. Jeho cílem byla eliminace nacistů v německé justici za účelem zničení právních základů německého militarismu stejně jako zamezit znovuvyužití těch německých zákonů, které by diskriminovaly lidi na základě jejich rasy, barvy kůže, náboženského vyznání či politické orientace.⁷² Dále mělo dojít k reorganizaci ministerstev spravedlnosti a soudů, které měly být členěny na obvodní, zemské a vrchní zemské soudy. Právě vrchních zemských soudů mělo být vytvořeno celkem šest, a sice ve Stuttgartu, Frankfurtu nad Mohanem, Mnichově, Bamberku, Norimberku a v Brémách.⁷³

Plán na přestavbu justice vešel v platnost na podzim roku 1945 a stal se úkolem nově vzniklých ministerstev spravedlnosti,⁷⁴ neboť počínaje implementací plánu začala americká administrativa předávat většinu kompetencí nad denacifikací na ministry spravedlnosti či prezidenty jednotlivých soudů. Proces předání moci trval až do konce roku 1946, kdy vstoupily v platnost nové ústavy.⁷⁵ Důvodem pro převedení kompetencí nad denacifikací a reorganizací německého soudnictví na německé úřady byl zejména ten fakt, že Němci měli k dispozici sítě justičních kontaktů napříč americkou zónou. Tyto styky mohli využít k ověření informací

---

⁶⁷ Gaab, *Justice Delayed*, 51, 58.

⁶⁸ Busse, *Deutsche Anwälte*, 44.

⁶⁹ Gaab, *Justice Delayed*, 48-49.

⁷⁰ *Ibid.*, 49, 58.

⁷¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 45.

⁷² Gaab, *Justice Delayed*, 49.

⁷³ Busse, *Deutsche Anwälte*, 46.

⁷⁴ *Ibid.*, 46.

⁷⁵ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 428.

o uchazečích v místě jejich obvyklého pobytu. Navíc pro ně bylo snazší dohledat a orientovat se v německých dokumentech, což bylo stěžejní pro přijetí potencionálních zaměstnanců do nově otevřených soudů. Předáním moci se mělo také předejít přijetí do služby těch právníků, kteří měli to štěstí, že složky s jejich minulostí byly buď ztraceny, nebo zničeny.⁷⁶

Do 1. září 1946 se tak v americké okupační zóně podařilo otevřít na 330 obvodních soudů, třicet sedm zemských a pět vyšších zemských soudů.⁷⁷ V důsledku přísných podmínek denacifikačního procesu však tyto soudy trpěly akutním nedostatkem zaměstnanců. Tuto skutečnost lze spatřit v Bavorsku, kde k 17. červenci 1946 bylo z celkem 1 222 pozic soudců jich bylo obsazeno 526, v otázce státních zástupců pak bylo obsazeno 87 pozic z celkového požadovaného počtu 212.⁷⁸

2.1.2 Sovětská okupační zóna

Přestože existovala Spojenecká kontrolní rada, jejímž hlavním úkolem bylo v otázce okupace Německa postupovat jednotně, první rozdíly v chování spojenců lze spatřit při pronikání vojenských jednotek na německé území. Zatímco Američané rozhodli zavřít takřka všechny soudy bezprostředně po konci druhé světové války, v sovětské zóně takové rozhodnutí nepadlo. Ačkoliv došlo k uzavření mnoha soudů, Sověti jich chtěli ponechat otevřených pokud možno co nejvíce (kromě těch nacistických), aby nedošlo k úplné paralyzaci soudnictví. I v otázce soudů se objevily rozdílné přístupy napříč sovětskou zónou, kdy v Braniborsku zůstalo otevřeno několik soudů, v Sasku a Durynsku došlo k uzavření takřka všech. Při příchodu Rudé armády na německé území vytvářeli její zástupci tzv. zplnomocněnce pro justici, kteří měli zajistit alespoň základní fungování soudů. Takové provizorium v podobě zaměstnávání bývalých členů NSDAP či dalších nacistických organizací umožňující fungování soudů panovalo v sovětské zóně až do podzimu roku 1945. Nejednalo se však o těžce provinilé jedince, kteří navíc zastávali nižší posty, kupříkladu jako pomocná síla soudcům apod.⁷⁹

Skrze nařízení SMAD č. 17 z 27. července 1945 převzala kompetence nad jmenováním soudců a státních zástupců nově založená Německá soudní správa (Deutsche Justizverwaltung; DJV),⁸⁰ která se stala zodpovědnou také za řízení a činnost státních zastupitelstev, notářství

---

⁷⁶ Raim, *Nazi Crimes*, 68.

⁷⁷ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 453.

⁷⁸ Raim, *Nazi Crimes*, 66.

⁷⁹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 332, 346.; Pohl, *Justiz in Brandenburg*, 16.

⁸⁰ Karl Wilhelm Fricke, „Praxis der Anwaltstätigkeit in der SBZ und der DDR: Rahmenbedingungen und Organisationsstruktur der Anwaltschaft in Ostdeutschland von 1945-1990“, *Deutscher Anwaltverein*, (prosinec 2010): 829.

a advokacie. Hlavním cílem DJV bylo znovuvytvořit demokratickou a antifašistickou soudní moc a zajistit nezávislé vykonávání soudních pravomocí stejně jako uplatňování právního řádu.⁸¹ Podporou se pro DJV mělo stát dalších deset současně vytvořených místních justičních správ napříč celou zónou. Zprvu se však ve vedení DJV komunistům nedařilo prosadit, neboť sami trpěli nedostatkem kvalitního kádru, což je jednou z příčin, proč v prvních letech po druhé světové válce DJV směřovala ke skutečné demokratizaci soudnictví a byla otevřena reformám.⁸²

Stejně jako v americké okupační zóně byly soudy reorganizovány na okresní, zemské a vrchní zemské soudy na základě nařízení č. 49 ze 4. září 1945.⁸³ Ještě než bylo toto nařízení vydáno, nové soudy se začaly etablovat již během léta. V poválečném chaosu se však otevírání soudů nikterak nekoordinovalo a hlavní slovo měli místní vojenští velitelé.⁸⁴ Jejich otevírání záviselo na dostupnosti personálu a potřeb jednotlivých oblastí, přičemž přesné statistiky je obtížné dohledat. V každém případě bylo při opětovném otevírání soudů přijímáno mnoho bývalých zaměstnanců. Příkladem může být Sasko, kde byla přijata zpět do výkonu práce asi jedna čtvrtina původních zaměstnanců a asi osm desítek z nich bylo bývalými nacisty. Z tohoto důvodu však nezastávali žádné vedoucí či vysoce kvalifikované pozice.⁸⁵

2.2 Soudci a státní zástupci

Soudci a státní zástupci patří k nejdůležitějším vykonavatelům soudní moci. Tato skutečnost z nich učinila okruh osob, který se měl podrobit velmi detailní denacifikaci, což bylo součástí cílů stanovených Američany a Sověty. I v tomto případě však každá z velmocí zvolila odlišnou strategii, která vyústila v takřka diametrálně odlišný výsledný stav justice ke konci okupačního období.

2.2.1 Americká okupační zóna

Uzavřením všech německých soudů skrze nařízení č. 1 vydané SHAEF a spojenecký zákon č. 2 došlo k propuštění takřka všech justičních zaměstnanců. Bylo stanoveno, že soudci a státní zástupci činní během nacistického režimu mají být ze svých pozic odstraněni a měli-li

---

⁸¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 331.

⁸² Wentker, *Volksrichter*, 15.

⁸³ Busse, *Deutsche Anwälte*, 332.

⁸⁴ Pohl, *Justiz in Brandenburg*, 16.

⁸⁵ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 134.

být znovu uvedeni do úřadu, muselo jim být z počátku uděleno povolení od OMGUS-LG.⁸⁶ Aby se tento proces usnadnil, v létě 1945 započaly práce na tzv. bílých listech, které měly nejen zmapovat personální situaci v otázce právně vzdělaných a dříve činných osob, ale také ulehčit výběr nových zaměstnanců.⁸⁷

Jedním z podpůrných nástrojů, jak rychle vybrat vhodné kandidáty na soudní pozice, byly dotazníky. Ty se však záhy ukázaly mnohdy jako nedostačující, neboť pokud nebyla dostupná dokumentace historie některých jedinců, informace vyplněné v dotaznících nemohly být ověřeny. Z tohoto důvodu se často do justice dostávali lidé, kteří měli nacistickou minulost. Právě pro tento motiv spolupracovaly americké orgány s Němci a od podzimu 1945 také s nově vytvořenými ministerstvy spravedlnosti, neboť ta byla schopna jednotlivce kvalitněji prověřit. V případě chybějících dokumentů se pak využívali lidé z místa pobytu uchazečů, kteří by jejich osobní historii mohli dosvědčit.⁸⁸

Jakmile vešel v platnost plán na přestavbu justice v říjnu roku 1945, ministerstva spravedlnosti postupně získávala větší rozhodovací pravomoci. Ještě před koncem roku bylo ministerstvy vytvořeno několik kritérií, na jejichž základě došlo k upřednostňování jistých skupin uchazečů. Prvně se ministerstva zaobírala těmi, kteří byli za nacistů stíháni či byli prokazatelnými oponenty režimu. Následovali kandidáti, kteří disponovali kvalitními demokratickými a antifašistickými názory. V této skupině se mohli objevit i lidé, kteří byli označeni v později vzniklé III.-V. kategorii, přičemž jejich detailnější přezkoumání probíhalo individuálně. V otázce lidí zařazených do kategorií I-II mohli být zaměstnáni pouze na nekvalifikované pozice. Ti jedinci, kteří ještě nebyli zařazeni do žádné kategorie, avšak se předpokládalo, že by je denacifikační komise mohly umístit do I. či II. kategorie, tak jim byly dveře do justičních služeb uzavřeny.⁸⁹

Současně s kvalifikovanými kandidáty na soudcovské a státně zastupitelské pozice byli do služby přijímáni i lidé buď bez řádné kvalifikace, nebo již v důchodovém věku s předchozí praxí. Příkladem potíží v prvním případě je okresní soud ve Forchheimu, v jehož čele stanul soudce, který byl původním povoláním nakladatel. Mnohdy musel kontaktovat místní OMGUS-LG, aby se s ním poradil o znění rozsudku, což přirozeně komplikovalo řízení soudních procesů. V otázce penzistů byly často problémy s jejich zdravotním stavem, což

---

⁸⁶ Busse, *Deutsche Anwälte*, 45.

⁸⁷ Gaab, *Justice Delayed*, 49.

⁸⁸ Raim, *Nazi Crimes*, 68.

⁸⁹ *Ibid.*, 69.

vyústilo v nedostatečnou efektivnost soudních řízení. Kupříkladu v Hesensku byl na přelomu let 1945 a 1946 průměrný věk soudců a státních zástupců mezi 55-60 lety.⁹⁰

Rozsáhlé změny v denacifikaci soudců a státních zástupců nastaly v první polovině roku 1946. V lednu bylo vydáno spojenecké nařízení č. 24, které bylo americkou správou implementováno 5. března téhož roku skrze *Zákon k osvobození od nacismu a militarismu*.⁹¹ Denacifikací se nově měly zabývat denacifikační komise,⁹² což mělo ulehčit práci dalším soudům. To se však Američanům podařilo jen zčásti. Ačkoliv se většina denacifikačních procesů přenesla na denacifikační komise, přirozeně to znamenalo potřebu dalších justičních zaměstnanců. Zároveň denacifikační komise způsobily mírný odliv uchazečů o posty u soudů, neboť být členem komise se ukázalo jako daleko výhodnější než členem soudu. A to zejména z důvodu platů, které se tam pohybovaly na vyšší úrovni, zatímco v případě soudů byly zmrazeny na předválečné úrovni. Rozdíly byly až tak markantní, že kupříkladu advokáti si mohli v denacifikační komisi vydělat za jeden den stejnou sumu, jako advokáti činní u běžných soudů za stejnou dobu.⁹³

Zákon k osvobození od nacismu a militarismu nově rozděloval nacisty do pěti kategorií na základě jejich provinění, přičemž pro justici existoval detailnější přehled rozdělení. Do první kategorie se počítali nejvyšší justiční úředníci, soudci a státní zástupci lidových soudů stejně jako prezidenti a nejvyšší státní zástupci vyšších zemských soudů jmenováni do svých pozic po 31. prosinci 1938. Do druhé kategorie pak spadali soudci a státní zástupci speciálních soudů, prezidenti a nejvyšší státní zástupci zemských soudů a prezidenti advokátních komor, kteří byli činní před květnem 1937. Ve třetí kategorii se ocitli ti právníci a úředníci, kteří by mohli spadat i do druhé kategorie, avšak na základě individuálního zvážení v závislosti na kvalitě charakteru jednotlivců jim mohlo být povoleno absolvovat pracovní zkušební dobu a pakliže se v ní osvědčili, mohli být připuštěni do zaměstnání bez větších omezení. Ve čtvrté kategorii pak byli nominální členové NSDAP a dalších nacistických organizací. Do páté kategorie byli zařazeni ti, kteří byli aktivními či pasivními odporovateli nacismu či sami za Hitlerova režimu trpěli. Trestry pak byly totožné pro všechny lidi bez ohledu na zaměstnání (viz kapitola *1.1 Americká okupační zóna*).⁹⁴

---

⁹⁰ Raim, *Nazi Crimes*, 67,71.

⁹¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 81.

⁹² Clark, „West Germany confronts Nazi past“, 115.

⁹³ Raim, *Nazi Crimes*, 75-76.

⁹⁴ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 450.

Na konci roku 1946 vešly v jednotlivých zemích v platnost nové ústavy. V nich bylo ukotveno nařízení, že soudcovský úřad může být vykonáván pouze zcela nezávislými právníky a zodpovídali se jen a pouze zákonům a jejich propuštění bylo možné jedině v souladu s předem stanovenými pravidly. Dále museli všichni státní zaměstnanci složit přísahu o loajalitě vůči tamní vládě.⁹⁵

Vstoupením v platnost německých ústav v americké zóně došlo k symbolickému kroku v podobě přenechání v podstatě veškerých pravomocí nad demokratizací a denacifikací justice německým úřadům, přičemž Američané si ponechali právo na pozorování, provádění inspekcí a reportů a udělování doporučení německým soudům a úřadům. Dále měli pravomoc zrušit taková politická, hospodářská či vládní rozhodnutí, která by byla přímo v konfrontaci s cíli okupace. Právě tato kontrola měla sloužit jako základní pilíř pro zaručení spravedlnosti pro všechny občany. Panovaly zde také určité obavy, že by se nově jmenovaní soudci či státní zástupci mohli stát propagandistickým nástrojem proti americké okupaci nebo že by mohlo v praxi dojít k uplatnění zákonů, které platily za nacistické éry.⁹⁶ Kontroly a reporty se pak zaměřily zejména na bývalé členy NSDAP a dalších nacistických organizací, kteří pracovali na ministerstvu spravedlnosti, u soudu či na státním zastupitelstvu.⁹⁷ Prakticky z těch reportů nemohli Američané vyvodit žádné důsledky, avšak skrze ně mohli alespoň upozornit na negativní aspekty chování justičních zaměstnanců.⁹⁸

Předání moci nad denacifikací Němcům však záhy přineslo kritiku. Denacifikace byla často nazývána jako laxní, což dopomohlo mnoha nacistům navrátit se do pozic v justici. Laxnost denacifikace by se však dala také označit jako „třídní soudržnost“ (class-solidarity). Nově měly na starosti denacifikaci soudců a státních zástupců okresní a zemské soudy, neboť ony se měly v budoucnu stát jejich zaměstnavateli. Soudci a další tak drželi pospolu a nechtěli se navzájem dostat do nepříjemností kvůli své minulosti. Tudíž pokud se nejednalo o jedince, kteří by mohli být zařazeni do první či druhé kategorie, velmi často byly jejich rozsudky stanoveny na velmi mírné. Ty pro ně nepředstavovaly žádná větší omezení jak v osobním, tak v profesním životě.⁹⁹ Svůj podíl mělo na mírnějších trestech také duchovenstvo, které se někdy přimlouvalo za nižší tresty pro nacistické provinilce.¹⁰⁰

---

⁹⁵ Gaab, *Justice Delayed*, 47.

⁹⁶ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 428, 438.

⁹⁷ Raim, *Nazi Crimes*, 81.

⁹⁸ Gaab, *Justice Delayed*, 74.

⁹⁹ *Ibid.*, 64-65.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 68.

Mírná denacifikace byla záhy velmi patrná i v praxi. Problémy s pronikáním bývalých členů NSDAP a dalších nacistických organizací do soudnictví jsou evidentní ze statistiky ze 29. dubna roku 1947. V okresech Bamberk a Norimberk patřilo na 70 % soudců a státních zástupců k bývalým nacistům, v Mnichově tento podíl činil okolo 50 %.¹⁰¹ Strmě stoupající trend byl patrný právě v Bavorsku, kde se v létě 1948 zvýšil podíl bývalých nacistických soudců a státních zástupců na 78 %, přičemž zbývalo obsadit na 50 % veškerých pozic.¹⁰²

V polovině srpna roku 1947 americká vojenská správa oficiálně ukončila plán na přestavbu německé justice, čímž se Němci již nadále nemuseli řídit původními americkými pravidly.¹⁰³ Na přelomu let 1947 a 1948 došlo k dalšímu uvolnění kritérií pro nové soudce a státní zástupce. Nově i ti, kteří byli zařazeni do první až třetí kategorie, se mohli o místa u soudů ucházet, avšak nesměli být členy žádné z kriminálních organizací, které tak byly označeny v Norimberku. Hlavní slovo pro jejich přijetí však měli státní zástupci daného soudu.¹⁰⁴

Rok 1948 se nesl ve znamení úpadku zájmu o denacifikaci, která se dostala do pozadí vlivem postupného rozvoje Studené války. Měsíc po komunistickém převratu v Československu opustili zástupci Sovětské svazu Spojeneckou kontrolní radu, neboť se podle jejich mínění spojenci již nebyli schopni domluvit na dalším společném denacifikačním postupu.¹⁰⁵ Tato událost tak Radu naprosto zdiskreditovala z pohledu jejích hlavních úkolů. Částečně to však zastínilo neúspěch Američanů v dosažení svých původních cílů denacifikace a do popředí se dostala hospodářská obnova.¹⁰⁶ Až do vzniku západního Německa nedošlo k žádným zásadním změnám v otázkách denacifikace justičních pracovníků a trend z let 1947 a 1948 pokračoval i nadále.

2.2.2 Sovětská okupační zóna

Ačkoliv se Spojenecká kontrolní rada snažila o ucelený postup v denacifikaci napříč okupačními zónami, nebylo to zcela v jejích silách. Jelikož mělo dojít k uzavření vyložené nacistických soudů, Sověti se oproti Američanům pokusili co nejvíce soudů ponechat v chodu, což v praxi neznamenal automatické propuštění všech justičních zaměstnanců. Namísto toho

---

¹⁰¹ Gaab, *Justice Delayed*, 73.

¹⁰² Raim, *Nazi Crimes*, 83.; Gaab, *Justice Delayed*, 62.

¹⁰³ Busse, *Deutsche Anwälte*, 60.

¹⁰⁴ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 451.

¹⁰⁵ Szanajda, „Restoring Administration of Justice“, 47.

¹⁰⁶ Gaab, *Justice Delayed*, 66.

vydal SMAD v srpnu 1945 nařízení č. 42, na jehož základě se měli všichni členové NSDAP a dalších nacistických organizací nahlásit na místním vojenském velitelství.¹⁰⁷ Pakliže mezi nimi byli členové důležitých pozic v soudnictví, byli zpravidla zatčeni, pokud se tak nestalo dříve na vlastní zjištění Sovětů. Těm, kterým bylo v justici dovoleno setrvat, byla jejich minulost individuálně prověřována od začátku léta roku 1945.¹⁰⁸

Jako další náhradu za propuštěné soudce a státní zástupce hledali komunisté nové zaměstnance zpravidla mezi právníky vzdělanými lidmi, kteří byli v důchodu či byli koncipienty nebo různými úředníky a zároveň nebyli předběžně označeni za nacisticky provinilé. Takoví lidé pak byli povoláni do okamžitého nasazení (Soforteinsatz) a ihned nastoupili na uvolněná místa. Výjimkou nebylo ani zaměstnávání jedinců bez jakékoliv právní kvalifikace, avšak ti v justici zaujíмали řadová pracovní místa. K září 1945 bylo v sovětské zóně činných 700-800 soudců a státních zástupců, kteří byli asi z 18 % tvořeni právě lidmi v okamžitém nasazení. Dalších asi 200 z nich bylo sice z dob nacistického režimu, ale byla jim udělena výjimka pro výkon svého zaměstnání. Sovětská správa si však byla vědoma, že se jedná pouze o přechodné řešení, které musí být nahrazeno něčím stabilnějším a plnohodnotnějším,¹⁰⁹ avšak nový plán vznikl až o několik měsíců později.

Ačkoliv byl SMAD vytvořen již v červnu roku 1945, upevnění jeho postavení stejně jako získání přehledu nad denacifikací napříč okupační zónou trvalo celé léto.¹¹⁰ Přesto probíhala denacifikace až do konce roku 1946 v každé zemi dosti rozdílně.¹¹¹ Cílem SMAD však bylo pochopitelně vzhledem ke svým cílům provést velmi důkladnou denacifikaci napříč celým soudnictvím. Spíše než k pravé demokratizaci se měla radikální obměna veškerého personálu stát oporou při budování socialistického státu.¹¹² Právě z tohoto důvodu se komunisté zpočátku zaměřili na ty nejdůležitější posty, kterými byli nejen soudci a státní zástupci, ale také vyšší úředníci na ministerstvech spravedlnosti či ředitelé věznic. Justiční aparát na konci druhé světové války zaměstnával na celkem 16 267 úředníků, přičemž 80-90 % z nich patřilo k NSDAP či dalším nacistickým organizacím. Z celkového počtu 2 164 soudců k nim patřilo 1 730 (79,9 %) a v případě státních zástupců to pak bylo 238 (78,5 %) z 303 pracovníků.

---

¹⁰⁷ Clemens Vollnhals, „Internierung, Entnazifizierung und Strafverfolgung von NS-Verbrechen in der sowjetischen Besatzungszone“, v *Sowjetisierung oder Neutralität?: Optionen sowjetischer Besatzungspolitik on Deutschland und Österreich 1945-1955* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006), 229.

¹⁰⁸ Wille, *Entnazifizierung*, 76.

¹⁰⁹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 334, 336.

¹¹⁰ Pohl, *Justiz in Brandenburg*, 14.

¹¹¹ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 57.

¹¹² Busse, *Deutsche Anwälte*, 333.

V Sasku pak byl podíl soudních pracovníků nejvyšší, kde žádným členstvím nedisponovalo asi jen 5 % pracovníků z řad soudců a státních zástupců.¹¹³

Markantní rozdíly v intenzitě a přístupu k denacifikaci justice jsou velmi patrné při bližším prozkoumání všech zemí. Velmi razantní postoj k denacifikaci zaujalo zejména Meklenbursko-Přední Pomořansko a Braniborsko. V obou zemích byl ze soudnictví do konce září 1945 propuštěn každý, kdo byl členem NSDAP a dalších nacistických organizací.¹¹⁴ Naproti tomu Durynsko a Sasko zvolilo takřka opačný přístup. Byť v Sasku z původního počtu 1030 soudců a státních zástupců bylo na konci září činných jen 240, tak 89 z nich disponovalo nacistickou minulostí. V Durynsku se podíl aktivních soudců a státních zástupců příliš nelišil, přičemž obě země argumentovaly tím, že propuštěním nacistických kvalifikovaných právníků a jejich nahrazení nekompetentními jedinci by představovalo jen další zátěž navíc.¹¹⁵

Jelikož si komunisté byli vědomi důležitosti personální obměny v justici, denacifikace v tomto odvětví se dočkala částečného sjednocení již 4. září 1945, kdy SMAD vydal nařízení č. 49.¹¹⁶ To stanovilo, že v rámci reorganizace justice v sovětské zóně mají být ze svých pozic propuštěni všichni, kteří se přímo podíleli na trestní politice nacistického režimu, včetně řadových členů NSDAP a dalších nacistických organizací.¹¹⁷ Díky tomuto nařízení se počet soudců a státních zástupců snížil na 600, přičemž procentuální podíl těch v okamžitém nasazení se o pár procentních bodů zvýšil.¹¹⁸ Toto nařízení tak již Sasku či Durynsku nedávalo na vybranou a musely se zbavit i těch zbylých nacistů z řad soudců a státních zástupců.¹¹⁹

Patrně nejvýznamnějším rozdílem v otázce personální denacifikace justice mezi americkou a sovětskou okupační zónou byl projekt škol pro lidové soudce (Volksrichter). Ačkoliv název evokuje absolventy způsobilé pro soudcovskou pozici, v praxi se mohli stát také státními zástupci, advokáty či notáři.¹²⁰ Komunistická strana Německa (Kommunistische Partei Deutschlands, KPD), později Sjednocená socialistická strana Německa (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, SED), byla toho názoru, že justice může podpořit pozitivní vývoj socialismu ve východní části Německa pouze tehdy, pokud se na tom budou podílet lidé z pracujících a socialisticky smýšlejících vrstev obyvatelstva. Příkladem se pro sovětskou zónu

---

¹¹³ Wille, *Entnazifizierung*, 76.

¹¹⁴ Van Melis, *Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern*, 249.; Wille, *Entnazifizierung*, 80.

¹¹⁵ Wille, *Entnazifizierung*, 78, 79.

¹¹⁶ Toto nařízení bylo částečně reakcí na Postupimskou dohodu, která mimo jiné stanovila, že měli být ze svých zaměstnání propuštěni všichni ti, kteří byli více než řadovými členy NSDAP a dalších nacistických organizací.

¹¹⁷ Wille, *Entnazifizierung*, 79.

¹¹⁸ Busse, *Deutsche Anwälte*, 334.

¹¹⁹ Wille, *Entnazifizierung*, 80.

¹²⁰ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 148.

stala zkušenost ze Sovětského svazu.¹²¹ Podobným stylem se tam školili soudci od roku 1938, přičemž absolventi byli zpravidla umístěni na soudy první instance. Výuka trvala buď jeden, nebo dva roky. Záhy se však ukázalo, že celý systém nefunguje až tak efektivně co do kvality výuky a následně uplatnění znalostí absolventů, a tak muselo dojít ke změnám. Byť tedy sovětská verze nebyla zcela úspěšná, pro německé komunisty tvořila vzor. Tento návrh byl také představen v rámci Spojenecké kontrolní rady, aby bylo možné soudce a státní zástupce jmenovat i z řad nevystudovaných právníků v rámci všech okupační zón. OMGUS se však k takovému plánu postavil negativně. Již tehdy v tom Američané viděli snahu konat v osobním zájmu Sovětů, neboť vytvoření zkrácených kurzů pro lidi bez předchozí praxe v justici by z politického hlediska poskytlo důležitou podporu demokratizace německého soudního systému v socialistickém duchu. Nepříliš příznivé stanovisko k sovětskému návrhu zastávala také německá strana.¹²²

Oficiální nařízení o vzniku škol pro lidové soudce bylo vydáno 17. prosince 1945. Prvotní instrukce ukládaly vytvoření studijních oborů o délce šesti měsíců, které by byly ukončeny závěrečnou zkouškou. Žadatelé o studium měli být aktivními antifašisty a měli být ve věku od 25 do 45 let. V rámci výuky měl být kladen důraz zejména na občanské a trestní právo a měly být položeny základy k pracovnímu a správnímu právu. Mimo to se studentům měly představit základy principů marxismu a leninismu stejně jako marxistické teorie práva.¹²³ Zprvu se předpokládalo, že po třech měsících se studenti rozdělí do dvou skupin, přičemž jedna se měla zaměřit na občanské právo a ta druhá na právo trestní.¹²⁴ Po organizační stránce měly jednotlivé země na starosti výběr uchazečů, financování studia a jmenování vedoucích oborů. DJV si pak vzalo na starosti obsah jednotlivých kurzů.¹²⁵

Proti návrhu dělení výuky studentů se zaměřením na různé typy práva se však záhy vznesla vlna kritiky, neboť panoval názor, že během šesti měsíců je prakticky nemožné studenty naučit vícero typům práva. Navíc byla potřeba, aby absolventi disponovali všeobecnými znalostmi a mohli být využiti při různých příležitostech,¹²⁶ a tak SMAD od svého plánu upustil.¹²⁷ V prvních měsících výuky, která započala na jaře 1946, docházelo k dalším návrhům, jak studium lidových soudců vylepšit. Do popředí se dostával názor, že šestiměsíční studium je

---

¹²¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 336.

¹²² Wentker, *Volksrichter*, 12-14.

¹²³ Busse, *Deutsche Anwälte*, 337.

¹²⁴ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 148.

¹²⁵ Wentker, *Volksrichter*, 23.

¹²⁶ *Ibid.*, 25-26.

¹²⁷ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 148.

nedostatečné, a tak někteří ministři spravedlnosti žádali o prodloužení studia. SMAD jim nakonec vyhověl a 17. července 1946 bylo studium prodlouženo na sedm měsíců. Také pro vyšší kvalitu lidových soudců se měl nově nabytý čas ve výuce věnovat praxi u soudů během studia stejně jako osvojení sociálních a ekonomických znalostí aspektů běžného života v sovětské zóně. Mimo to se měly vytvořit v každé zemi internáty, kde by studenti po dobu studia pobývali, neboť by zaručily intenzivnější kontakt s profesory, což by mělo pozitivní efekt na výslednou kvalitu schopností absolventů.¹²⁸

Důležitým milníkem v denacifikaci justice se stala implementace spojeneckého nařízení č. 24. Ačkoliv bylo vydané již na počátku roku 1946, komunisté jej implementovali až v prosinci téhož roku. Podobně jako v americké zóně zde začaly vznikat denacifikační komise, na které se přenesla valná většina denacifikačních procesů. Mimo jiné se měly všechny řídit stejnými instrukcemi, což mělo zamezit dalším rozdílům napříč celou zónou.¹²⁹ Jednalo se tak o další vlnu propouštění z justice, přičemž se to nemuselo týkat vyloženě členů NSDAP či jí přidružených organizací, ale například členů Německé národně lidové strany (Deutschnationale Volkspartei; DNVP), která s NSDAP spolupracovala.¹³⁰

Rok 1947 byl v otázce denacifikace velmi významným, neboť 16. srpna 1947 vešlo v platnost nařízení č. 201. To v praxi znamenalo, že lidé narození po 1. lednu 1919 se mohli znovu podílet na výstavbě státního aparátu. Tito jedinci však nemohli být z řad válečných či jinak těžce provinilých zločinců.¹³¹ O týden později bylo vydáno nařízení č. 204, které opět ukotvilo rozhodnutí nedovolovat lidem s předchozím členstvím v NSDAP a dalších nacistických organizacích stát se soudcem či státním zástupcem.¹³² Právě toto rozhodnutí patřilo k hlavním rozdílům mezi sovětskou a americkou denacifikací, neboť Sověti odmítli návrat i denacifikovaných nacistů do justice.¹³³

Dalším důležitým aspektem byla zvýšená snaha SMAD ovlivnit výuku lidových soudců. Zatímco v prvních dvou letech se v tomto odvětví angažovala výhradně DJV, kde komunisté tvořili menšinu, od roku 1947 se o slovo v řízení vzdělávání lidových soudců hlásil i SMAD. To bylo pravděpodobně dáno tou skutečností, že se v mezidobí podařilo rozšířit kádrové řady

---

¹²⁸ Wentker, *Volksrichter*, 29-31.

¹²⁹ Vollnhals, „Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“, 131.

¹³⁰ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 137.

¹³¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 335.

¹³² Ruth-Kristian Rößler, *Die Entnazifizierungspolitik der KPD/SED 1945-1948* (Goldbach: Keip Verlag, 1994), 166.

¹³³ Wentker, *Volksrichter*, 10.

a komunisté si postupně upevňovali svou mocenskou pozici.¹³⁴ Tuto skutečnost dokazuje srpen 1948, kdy v čele DJV vystřídal spoluzakladatele Liberálně demokratické strany Německa (Liberal-Demokratische Partei Deutschlands; LDPD) Eugena Schiffera vyučený malíř Max Fechner, který byl členem SED.¹³⁵ Příkladem zvýšené aktivity SMAD může být nařízení č. 193 vydané 6. srpna 1947, které zvyšovalo kapacitu přijatých studentů v Sasku, Sasku-Anhaltsku a Durynsku na 80, v Braniborsku na 60 a v Meklenbursku-Předním Pomořansku na 50. Program se měl také prodloužit ze sedmi měsíců na celý rok. Zajímavostí na tomto nařízení je skutečnost, že nebylo předem konzultováno se zástupci DJV.¹³⁶ V neposlední řadě SMAD rozhodl, že se na volná místa soudců a státních zástupců mají upřednostňovat právě absolventi škol pro lidové soudce před ostatními uchazeči.¹³⁷

Ke konci roku už byli takřka všichni vedoucí studijních oborů jmenováni z řad SED.¹³⁸ Stejný trend byl také patrný v podílu absolventů patřících k SED. Ačkoliv měly všechny strany stejné právo v otázce navrhování uchazečů o studium ze svých řad, občanské strany CDU (Křesťanskodemokratická unie Německa; Christlich Demokratische Union Deutschlands) a LDPD částečně rezignovaly na výběr kandidátů, neboť nebyly ztotožněny se stylem a obsahem výuky.¹³⁹ Proto v prvním ročníku pocházelo 74,3 % absolventů z řad SED, ve druhém to bylo 77,7 % a ve třetím 71,8 %.¹⁴⁰ Tento trend šel ruku v ruce se stranickou příslušností všech soudců a státních zástupců. Příkladem může být porovnání roku 1947, kdy se k SED hlásilo 20 % soudců a 28 % státních zástupců, a roku 1951, kdy se tyto podíly zvýšily na 54 % a 87 %.¹⁴¹

V únoru 1948 došlo skrze nařízení č. 38 k oficiálnímu ukončení denacifikačního procesu v sovětské okupační zóně. Justice se však stala výjimkou, a personální obměna zde měla pokračovat i nadále.¹⁴² Jedním z důvodů byl neustálý nedostatek soudců a státních zástupců. Na počátku roku 1948 bylo díky lidovým soudcům obsazeno 226 pozic.¹⁴³ Ačkoliv univerzitních absolventů bylo v témže roce na 1 400, většina z nich nemohla být použita na obsazení postů soudců a státních zástupců, neboť byla členy HJ (Hitlerova mládež; Hitlerjugend)

---

¹³⁴ Wentker, *Volksrichter*, 38.

¹³⁵ Busse, *Deutsche Anwälte*, 331.

¹³⁶ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 149.

¹³⁷ Wentker, *Volksrichter*, 93.

¹³⁸ *Ibid.*, 40.

¹³⁹ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 154.

¹⁴⁰ Wentker, *Volksrichter*, 43.

¹⁴¹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 338.

¹⁴² Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 138.

¹⁴³ Wentker, *Volksrichter*, 91.

či dalších nacistických organizací. Zaměstnání takových absolventů bylo zakázáno skrze nařízení č. 204.¹⁴⁴

Trend lidových soudců a dalších personálních obměn v justici pokračoval až do první poloviny 50. let, neboť to, že byla zaplněna všechna místa soudců a státních zástupců neznamenalo, že se dosáhlo ideálního stavu. I nadále byli politicky nevhodní justiční zaměstnanci nahrazováni buďto absolventy škol pro lidové soudce, nových ročníků univerzit, nebo dalšími členy kádrů SED. Až do vzniku Německé demokratické republiky 7. října 1949 nedošlo k žádným markantním změnám v otázce denacifikace justice a přijímání nových zaměstnanců.

2.3 Advokáti

V rámci denacifikačního procesu v justici platila pro advokáty částečně jiná nařízení, než pro soudce a státní zástupce. Zpravidla se jednalo o zaměstnance v soukromém sektoru, což kupříkladu pro Sověty nepředstavovalo prioritní skupinu, kde chtěli prosadit svůj vliv. I v případě americké zóny lze pozorovat mírnější denacifikační podmínky pro advokáty, a to zejména po předání pravomocí nad denacifikací německým úřadům.

2.3.1 Americká okupační zóna

Jedním z prvních významných denacifikačních kroků v americké zóně bylo již zmíněné nařízení JCS 1067. To se však primárně zaobíralo tím, jací lidé mají být ze svých pozic odstraněni a už blíže nespécifikovalo, jak se má postupovat v otázce jmenování nových advokátů.¹⁴⁵ Základem se proto staly *Podmínky pro přijetí advokátů do zaměstnání*, které byly ukotveny v Německém císařství 1. července 1878 v Advokátním řádu.¹⁴⁶ Ty se měly stát dalším podpurným pilířem pro znovuvybudování nezávislé a demokraticky řízené německé justice, přičemž byly patřičně aktualizovány.¹⁴⁷

Obecně vzato bylo prvotní podmínkou to, že ti advokáti, kteří byli profesně činní před 8. květnem 1945, potřebovali získat povolení od OMGUS-LG, aby mohli vykonávat své zaměstnání i nadále.¹⁴⁸ Stejně jako soudci a státní zástupci, i právní zástupci figurovali na bílých

---

¹⁴⁴ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 162.

¹⁴⁵ Fait, „Supervised Democratization“, 57.

¹⁴⁶ 26. února 1936 byl nacisty nahrazen říšskou verzí, která upravovala podmínky pro vykonávání postu advokáta.; Busse, *Deutsche Anwälte*, 49.

¹⁴⁷ Ibid., 36.

¹⁴⁸ Ibid., 48.

listech.¹⁴⁹ Ještě než však mohlo být rozhodnuto o budoucím osudu advokátů, museli vyplnit osobní dotazníky, po kterých následoval pohovor. Během něj bylo opět přezkoumáno, jestli uchazeči o zaměstnání byli opravdu bez nacistické minulosti jak dříve uvedli. Posledním krokem byly rozhovory mezi Američany a Němci pocházejícími z místa pobytu žadatele, aby dosvědčili jeho osobní historii.¹⁵⁰

Podmínky pro udělení povolení k vykonávání advokátní činnosti byly částečně totožné s těmi pro soudce a státní zástupce. Ti právní zástupci, kteří byli členy SA před Röhmovým pučem na konci června 1934 či byli členy NSDAP a dalších nacistických organizací před rokem 1937, zpravidla neobdrželi požadované povolení.¹⁵¹

Nutno podotknout, že ani americké zóně se nevyhnul nejednotný postup denacifikace v prvních měsících okupace. Často se lišily podmínky pro přijetí žadatelů o místo právního zástupce region od regionu, kdy kupříkladu ve Frankfurtu bylo dovoleno několika nacistickým advokátům navrácení se na jejich pozice pod příslibem, že budou bezplatně hájit zájmy těch, kteří nedisponují dostatečnými finančními prostředky. Taková rozhodnutí však měla americká administrativa právo zpětně anulovat. To platilo i v případě obvodních a zemských soudů. Ty na konci léta 1945 disponovaly možností udělovat předběžná opatření advokátům, nicméně musela být schválena OMGUS-LG. Takové kompetence pro obvodní a zemské soudy byly odůvodněny efektivností, která byla zapotřebí k rychlejšímu vyřešení personálních nedostatků,¹⁵² avšak na takový přístup lze také nahlížet z toho pohledu, že se Američané chtěli zaměřit primárně na denacifikaci soudců a státních zástupců. Další změna nastala na podzim 1945, kdy vznikla první ministerstva spravedlnosti. S nimi se začala americká správa dělit o rozhodovací pravomoci. Uchazeč tak musel přesvědčit jak ministerstva, tak OMGUS-LG o jeho politické bezúhonnosti a demokratickém smýšlení.¹⁵³

Na přelomu let 1945 a 1946 došlo ke změnám v přijímání advokátů bez předchozí praxe. V Bavorsku byli uchazeči kromě získání patřičných povolení povinni odsloužit jednoletou přípravnou službu, která byla zakončena zkouškou.¹⁵⁴ V Hesensku pak museli získat souhlas americké správy, ministerstva spravedlnosti a následně vykonat přísahu. Ve Württembersko-Bádensku se měl na rozhodovacím procesu nově podílet prezident advokátní komory společně

---

¹⁴⁹ Gaab, *Justice Delayed*, 49.

¹⁵⁰ Busse, *Deutsche Anwälte*, 50.

¹⁵¹ *Ibid.*, 80.

¹⁵² *Ibid.*, 49-51.

¹⁵³ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 455.

¹⁵⁴ *Ibid.*, 454.

s další skupinou dříve jmenovaných advokátů, kteří vyřizovali jednotlivé žádosti. Společnou podmínkou se však staly demokratické hodnoty jedince.¹⁵⁵

Jakmile byl na jaře 1946 vydán *Zákon pro osvobození od nacismu a militarismu* a vznikly denacifikační komise,¹⁵⁶ i pro advokáty nově platilo, že před udělením jakéhokoliv povolení musí projít komisním řízením. V otázce kompetencí následoval poslední milník v podobě opatření vydaném OMGUS-LG 19. června 1946. Díky němu nově měli hlavní slovo prezidenti zemských soudů, kteří mohli udělovat povolení k vykonávání pracovní činnosti právním zástupcům i bez asistence vojenské vlády. Přesto si Američané ponechali právo na zpětné zamítnutí udělených povolení, pakliže některé jednotlivce neshledali politicky vhodnými.¹⁵⁷ Ucházet se o zaměstnání tak mohli ti jedinci, kteří nabyli právní kvalifikace v německém státě před 30. lednem 1933.¹⁵⁸ Do konce roku bylo rozhodování o denacifikaci advokacie ponecháno německým úřadům a Američané opět zastávali dohlížecí funkci jako v případě soudců a státních zástupců.

V roce 1947 byla stejně jako v otázce soudců a státních zástupců patrná shovívavost německých úřadů při vynášení rozsudků. Až do úplného předání pravomocí Němcům se advokáty nemohli stát ti jedinci, kteří spadali do třetí kategorie. Němci se však rozhodli pro individuální přezkoumání těchto žadatelů. V Hesensku to znamenalo, že uchazeči zařazení do III. kategorie museli zaplatit pokutu stejně jako tomu bylo v případě lidí ve čtvrté a páté kategorii. Ve Württembersko-Bádensku pak bylo rozhodnuto, že nárok na přijetí do advokátních služeb mají i ti jedinci z třetí kategorie. Bavorsko rozhodlo, že pokud se žadatel o místo v advokacii stal členem NSDAP či dalších nacistických organizací před rokem 1933, bude mu udělen souhlas k činnosti, pakliže nebyl těžce provinilý.¹⁵⁹

Až do vzniku Spolkové republiky Německo byli Němci v denacifikaci stále benevolentnější. Denacifikačním komisím se začalo přezdívat „továrny na stoupence“, kdy většina z nacistů, kteří jimi prošli, byli zařazení právě do čtvrté kategorie a vyvázli s velmi mírnými tresty. To pro ně nepředstavovalo žádný větší problém ucházet se o místo právního zástupce. Pomyslný vrchol německé shovívavosti se odehrál v Bavorsku v roce 1949, kdy se prezidentem advokátní komory stal Ferdinand Mößner, advokát činný za nacistické éry,

---

¹⁵⁵ Busse, *Deutsche Anwälte*, 55-56.

¹⁵⁶ Loewenstein, „Reconstruction of the Administration of Justice“, 430.

¹⁵⁷ Busse, *Deutsche Anwälte*, 51, 81.

¹⁵⁸ Gaab, *Justice Delayed*, 58.

¹⁵⁹ Busse, *Deutsche Anwälte*, 82.

kterému byla tato funkce udělena i přes tu skutečnost, že byl dříve označen jako silně provinilý nacista.¹⁶⁰

2.3.2 Sovětská okupační zóna

Počátky denacifikace právních zástupců probíhaly velmi podobně jako v případě soudců a státních zástupců. V prvních měsících bylo jejich propouštění z úřadu stejně jako udělování povolení v něm setrvat velmi nekoordinované napříč celou zónou. Po vydání nařízení č. 49 však došlo k částečnému sjednocení denacifikace justice, což v případě advokacie znamenalo velký posun k jednotě. V Braniborsku se od 18. září 1945 měli přezkoumat všichni advokáti, kteří obdrželi povolení k výkonu svého zaměstnání před 1. květnem 1945 a pakliže byli shledáni schopnými pro výkon své funkce, konečné povolení jim udělil prezident braniborské správy. Ti, kteří získali povolení po 1. květnu, potřebovali taktéž dodatečný souhlas pro jeho stvrzení. Sasko-Anhaltsko se příliš nelišilo v udělení oprávnění, neboť od září již činní advokáti potřebovali další souhlas prezidenta tamní správy k následnému vykonávání své profese. V Durynsku byla situace podobná, neboť 1. října vyšel *Zákon o očištění justice od nacismu*, kdy těm, kterým bylo dovoleno pracovat před jeho vydáním, musel být taktéž udělen dodatečný souhlas prezidenta durynské správy.¹⁶¹ Dále existovala výjimka pro bývalé členy NSDAP a dalších nacistických organizací, kteří do nich nevstoupili před 1. březnem 1933. Ti mohli být také přijati, avšak prezident země je mohl znevýhodnit tak, že jim uložil vyšší daně či je časově omezil ve výkonu povolání.¹⁶² Obecně však platilo, že více než nominální člen NSDAP nemohl být do řad advokacie přijat.¹⁶³

Pouze v Sasku byla tato dodatečná schválení udělována skrze ministerstvo spravedlnosti.¹⁶⁴ Jelikož zde neexistovala žádná pravidla pro denacifikaci notářů, byl vytvořen Zemský výbor pro advokátní a notářské záležitosti, který měl za úkol přezkoušení advokátů a notářů.¹⁶⁵ V otázce Meklenburska-Předního Pomořanska není k dispozici mnoho podrobností z postupů v přijímání a propouštění advokátů bezprostředně po válce, avšak velmi pravděpodobně tento proces probíhal totožně se zbytkem okupační zóny a byl stejně přísný jako v případě soudců a státních zástupců. Jednou z důležitých informací však je, že pro udělení povolení k výkonu advokátní profese potřebovali uchazeči dokázat své antifašistické počínání

---

¹⁶⁰ Busse, *Deutsche Anwälte*, 83.

¹⁶¹ *Ibid.*, 341.

¹⁶² *Ibid.*, 350.

¹⁶³ Fricke, „Praxis der Anwaltstätigkeit“, 829.

¹⁶⁴ Wille, *Entnazifizierung*, 81.

¹⁶⁵ Busse, *Deutsche Anwälte*, 350.

během nacistické éry.¹⁶⁶ Společné nařízení pro všechny země vyšlo 26. září 1945 a advokátem se díky jeho zavedení nemohl stát někdo, kdo byl více než nominálním členem NSDAP a dalších nacistických organizací. Jednotlivá rozhodnutí však připadala zemím, které občas udělovaly výjimky. V takových případech fungovali ti právní zástupci spíše jako pomocná síla.¹⁶⁷

K úplnému sjednocení postupu právních zástupců v sovětské zóně došlo 18. června 1946, kdy vešel v platnost *Provizorní přijímací řád pro advokacii*, který měl za úkol opět přezkoumat jednotlivé advokáty. Všichni činní právní zástupci si měli požádat o udělení dalšího souhlasu k vykonávání své pracovní činnosti a pakliže se tak nestalo do 1. října, bylo jim předchozí povolení odebráno, načež nemohli ve své práci pokračovat. Povolení nebylo taktéž prodlouženo těm, u kterých se prokázalo nacistické provinění.¹⁶⁸ Dále se advokáty nemohli stát ti jedinci, kteří byli více než řadovými členy v NSDAP a dalších nacistických organizací stejně jako ti, kteří se aktivně podíleli na praktikách trestní politiky za Hitlerova režimu. Řadoví členové pak museli předložit důkaz o svém antifašistickém chování ještě za druhé světové války.¹⁶⁹

Podle doložených statistik z května 1946 bylo v Sasku činných z původních 1 277 advokátů jen 478 a 47 z nich patřilo k bývalým nacistům.¹⁷⁰ V Meklenbursku bylo k 18. červnu činných 84 právním zástupcům z původních 304.¹⁷¹ V Durynsku bylo z původních 224 právních zástupců propuštěno 88, přičemž dvě třetiny ze zbytku byli i nadále bývalými členy NSDAP.¹⁷² Napříč sovětskou zónou bylo na konci 1946 činných 1 057 advokátů, přičemž polovina z nich byla tvořena bývalými nacisty. SMAD se podařilo tento podíl snížit, kdy z 999 advokátů v roce 1949 bylo bývalých nacistů 224, což je jedna čtvrtina ze všech advokátů.¹⁷³

Ačkoliv mělo nařízení č. 204 ze srpna 1947 pro justici dalekosáhlé důsledky, advokacie z něj byla vynechána, neboť právní zástupci technicky vzato nespádali do státních služeb.¹⁷⁴ Namísto toho byla nařízení či zákony, které měly advokacii postihnout, zpravidla vydávány na zemské či lokální úrovni, jejichž cílem se stejně jako v případě soudců či státních zástupců stalo

---

¹⁶⁶ Busse, *Deutsche Anwälte*, 342, 351.

¹⁶⁷ Fricke, „Praxis der Anwaltstätigkeit“, 829.

¹⁶⁸ Busse, *Deutsche Anwälte*, 342.

¹⁶⁹ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 140.

¹⁷⁰ Busse, *Deutsche Anwälte*, 350.

¹⁷¹ *Ibid.*, 351.

¹⁷² Wille, *Entnazifizierung*, 81.

¹⁷³ Fricke, „Praxis der Anwaltstätigkeit“, 830.

¹⁷⁴ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 139.

vymýcení nacistických elementů z advokacie.¹⁷⁵ Obecně lze tedy tvrdit, že o místo advokáta přišli zejména aktivní nacisti, zatímco nominálním členům byl často udělen souhlas k výkonu svého zaměstnání. Pakliže ne, často si našli uplatnění v soukromých advokátních kancelářích, které musely být vedeny advokáty bez nacistické minulosti, přičemž ostatní zaměstnanci jí mohli disponovat.¹⁷⁶

Advokacie trpěla neustálým nedostatkem pracovních sil, kdy na počátku roku 1949 bylo zapotřebí obsadit ještě 543 advokátních postů. Absolventi škol pro lidové soudce se jen zřídka stávali advokáty, neboť jejich nízký počet sotva zvládal obsadit posty státních úředníků, a proto se alespoň v poválečných letech komunistům nepodařilo na advokacii vyvinout dostatečný tlak, aby si ji podmanili. Navíc většina z činných právních zástupců měla často své vzdělání ještě z dob císařství, Výmarské republiky či nacistického Německa, přičemž jejich představa o justici byla oproti té komunistické velmi vzdálená. Tento fakt dokazuje podíl advokátů patřící k SED. V roce 1947 pouze 12,9 % advokátů patřilo ke straně a toto číslo se nezvýšilo zásadním způsobem ani po dalších pěti letech, kdy podíl dosáhl 16,6 %.¹⁷⁷ Patrné je tedy to, že ačkoliv se komunistům nepodařilo v prvních letech upevnit své mocenské postavení v advokacii, snažili se alespoň omezit jejich svobodu a nezávislost slovními útoky o jejich nepokrokových názorech.¹⁷⁸

2.4 Úspěch denacifikace justice

Úspěšnost personální denacifikace justice v americké a sovětské okupační zóně je bezpochyby možné hodnotit z mnoha různých úhlů pohledu. Lze se však zaměřit na cíle, které si jednotlivé velmoci stanovily. Z nich je patrné, že úspěšnost není stoprocentní, avšak také nelze hovořit o úplném selhání.

Spojené státy si jako cíle personální denacifikace justice v roce 1945 kladly eliminaci nacistické ideologie v německém soudnictví a potrestání nacistických zločinců. Jakmile se však americká administrativa v průběhu okupačních let potýkala s mnohými nástrahami důkladné denacifikace zejména v podobě personálních nedostatků, tak se cíle postupně proměňovaly. V roce 1949 se novým cílem stalo vytvoření německého soudního systému, který byl v souladu

---

¹⁷⁵ Wille, *Entnazifizierung*, 81.

¹⁷⁶ Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 142.

¹⁷⁷ Busse, *Deutsche Anwälte*, 361, 363.

¹⁷⁸ Fricke, „Praxis der Anwaltstätigkeit“, 830.

s demokracií a nabízel řádné a spravedlivé soudní procesy pro všechny občany bez ohledu na rasu, barvu kůže, politické smýšlení či náboženské vyznání.¹⁷⁹

Lze se domnívat, že Američané své cíle nepřehodnotili dobrovolně. Denacifikace nacistů se nesla ruku v ruce s demokratizací celé společnosti. Američané toho chtěli docílit skrze potrestání co nejvíce lidí, avšak záhy zjistili, že je to z praktického hlediska nemožné. Denacifikace se tak stala obrovskou byrokratickou zátěží, která v konečném důsledku byla neefektivní, zkorumpovaná a na lokálních úrovních měli často velký vliv kněží či soudci. Při návratu bývalých nacistů do svých pozic se jim často podařilo zneužívat své konexe a dosazovat na posty taktéž osoby s nacistickou minulostí.¹⁸⁰ Tresty by se reálně týkaly několika milionů lidí, což by naprosto znemožnilo americké zóně fungovat nejen hospodářsky, ale také na státní úrovni. V justici je tento problém naprosto viditelný.

V závislosti na původních cílech Američanů lze tedy tvrdit, že se denacifikace nezdařila. Ačkoliv došlo k potrestání několika set tisíců Němců, mnohdy ti opravdu vinní vyvázli s malými, ba dokonce s žádnými tresty. K infiltraci bývalých nacistů zpět do justičních služeb napomohl jak nedostatek kvalifikované pracovní síly, tak později benevolentnost německých úřadů a s tím spojená třídní solidarita. Do jaké míry bylo navrácení bývalých nacistů do soudnictví evidentní lze spatřit v tabulce č 1. Na druhou stranu je však nutno poznamenat, že se Američanům podařilo vytvořit justici fungující v demokratickém duchu, a ačkoliv v ní usedlo nespočet bývalých nacistů, skrze kontrolní mechanismy se Američanům podařilo zajistit dodržování ústav, platných zákonů a práv.¹⁸¹

Tabulka 1. Podíl bývalých nacistů mezi soudci a státními zástupci v americké okupační zóně k 1. dubnu 1949.

Bývalí členové NSDAP	Osvobození amnestiemi	Bez nacistické minulosti	Celkem
798 (59,7 %)	207 (15,5 %)	331 (24,8 %)	1 336

Zdroj: Edith Raim, *Nazi Crimes against Jews and German Post-War Justice: The West German Judicial System During Allied Occupation (1945-1949)* (Berlín: De Gruyter Oldenbourg), 2015, 83, <https://doi.org/10.1515/9783110300666>.

¹⁷⁹ Raim, *Nazi Crimes*, 21.

¹⁸⁰ Gaab, *Justice Delayed*, 67.

¹⁸¹ Szanajda, „Restoring Administration of Justice“, 57.

Denacifikace v sovětské okupační zóně měla být provedena v demokratickém a antifašistickém duchu. Dnes víme, že cílem Sovětů nebylo demokratizovat soudnictví ve stejném slova smyslu jako v případě Američanů. Denacifikace se pro Sověty stala nástrojem, který jim měl napomoci upevnit svůj a komunistický mocenský vliv, což mělo zaručit vybudování socialistického státu. Justice se pak stala pro Sověty hlavním tématem, neboť ta byla stěžejní pro implementaci socialistických politik a měla se stát oporou pro vytvoření nového politického režimu.

Důkazem rozdílné představy o denacifikaci, potažmo demokratizaci justice, je vztah k soudcům. Oproti americké zóně došlo v té sovětské k narušování jejich nezávislosti a bylo je možné odvolat na základě politického rozhodnutí. Když se na někoho nahlíželo jako na provinilce, ztratil svůj majetek, avšak mohla mu být ponechána svoboda. Pakliže by se proti tomuto názoru vyslovil nezávislý soudce, automaticky by na něj bylo nahlíženo jako na jednoho z provinilců. Takový přístup byl v sovětské zóně zastáván po vydání nařízení č. 201.¹⁸²

Ačkoliv bylo relativně brzy rozhodnuto, že se na restauraci justice nemohou podílet řadoví členové NSDAP a dalších nacistických organizací, v mnoha zemích byli navzdory tomu dlouhé měsíce ponecháni na pomocných pozicích. To částečně zabránilo zaměstnávání nezávislých soudců a bylo upřednostňováno obsazovat volná místa soudců a státních zástupců lidovými soudci. Právě projekt lidových soudců patřil k hlavním rozdílům v denacifikaci oproti americké zóně. Ačkoliv zpočátku nebyly schopny vyprodukovat dostatečné množství absolventů¹⁸³, postupem času se to číslo zvyšovalo a Sovětům se tak podařilo si postupně vytvořit nové kádry, kterými zaplnili volná soudní místa a které byly pro podporu nově vznikajícího režimu stěžejní. Politizace se však Sovětům nezdařila v advokacii, kde byl po dlouhá léta podíl členů SED velmi mizivý. Zpravidla se nejednalo o státní zaměstnance a vzhledem k jejich snaze zůstat nezávislími na ně bylo pohlíženo jako na nepokrokovou část justice, která mnohdy zastávala konzervativní až reakcionářské názory.¹⁸⁴

Na základě Sověty stanovených cílů v otázce justice lze hovořit o vcelku úspěšné denacifikaci. Neustálé personální obměny prováděné pod zástěrkou denacifikace v konečném důsledku vyústily v to, v co Sověti doufali. Tedy že většina¹⁸⁵ soudců a státních zástupců patřila k SED, což bylo pro komunistický režim stěžejní. Podobného úspěchu však nebylo dosaženo

---

¹⁸² Welsh, *Revolutionärer Wandel auf Befehl?*, 143, 160.

¹⁸³ V každém ročníku patřilo zpravidla 70-80 % absolventů k SED; Wentker, *Volksrichter*, 43.

¹⁸⁴ Busse, *Deutsche Anwälte*, 363.

¹⁸⁵ Většiny bylo dosaženo až v první polovině 50. let.

v otázce advokacie. Jelikož byli advokáti zaměstnání zpravidla v soukromém sektoru, jejich důkladná denacifikace se nestala tak prioritní jako v případě soudců a státních zástupců. Ačkoliv lze i mezi advokáty pozorovat rostoucí trend jejich příslušnosti k SED, oproti státním zaměstnancům je velmi pozvolný. Konkrétní vývoj politizace mezi soudci, státními zástupci a advokáty lze vidět v porovnání let 1947 a 1950/1952 v tabulce č. 2.

Tabulka 2. Podíl soudců, státních zástupců a advokátů v sovětské okupační zóně patřících k SED.

Pozice	1947	1950	1952
Soudci ¹⁸⁶	20 %	54 %	N/A
Státní zástupci	28 %	87 %	N/A
Advokáti	12,9 %	N/A	16,6 %

Zdroj: Felix Busse, *Deutsche Anwälte: Geschichte der deutschen Anwaltschaft 1945-2009* (Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2010), 338, 363.

---

¹⁸⁶ V roce 1947 bylo z celkového počtu soudců 17 % z řad lidových soudců, do konce roku 1951 se podíl zvýšil na 58,1 %.

Závěr

V průběhu druhé světové války vznikla spojenecká aliance Velká trojka, která byla složena ze zástupců Velké Británie, Spojených států a Sovětského svazu. Již během války spojenci uvažovali, jak by mělo být s poválečným Německem naloženo. Jedním z nástrojů k vypořádání se s nacismem se měla stát denacifikace. Jejím cílem bylo vymýcení nacistické ideologie napříč celou společností a potrestání nacistických zločinců. Aby se stanoveného cíle dosáhlo ve čtyřech okupačních zónách, vznikla Spojenecká kontrolní rada, která byla složena ze zástupců okupačních zemí a měla za úkol koordinovat denacifikační postup. Jak se však záhy ukázalo, nebylo to zcela v jejích silách, neboť vydávaná nařízení nebyla dostatečně specifická, což každé velmoci dalo prostor k vlastnímu vytvoření kritérií.

V americké zóně začala denacifikace velmi tvrdě. Dospělí obyvatelé zóny museli vyplnit dotazníky o 131 otázkách, které měly za cíl odhalit jejich minulost. Na základě zjištěných informací pak mělo docházet k souzení a trestání nacistických provinilců. V praxi se však jednalo o milióny lidí a jelikož byla nacistická ideologie přítomna ve všech sférách života Němců, jen málokdo neměl s nacismem co dočinění. Tento přístup vyústil v masové propouštění řadových členů strany. Očekávalo se, že bude k dispozici dostatečný počet pracovní síly, která by je nahradila, avšak opak byl pravdou. Pro zvýšení efektivity denacifikačních procesů byli nacisti od roku 1946 rozdělováni do pěti kategorií v závislosti na míře provinění. Ani tento krok však nevedl ke zlepšení, aby nedošlo k úplnému hospodářskému ochromení zóny. Proto byli Američané nuceni zmírňovat kritéria v otázce trestání nacistů a postupně docházelo k infiltraci bývalých nacistů zpět do svých zaměstnání. V konečném důsledku bylo souzeno na 836 000 nacistů, přičemž jen asi 800 z nich bylo označeno za hlavní pachatele a asi 16 000 za pachatele.

Sověti v denacifikačním procesu spatřovali možnost jeho využití jako nástroje k prosazení svého vlivu v Německu, což mělo vyústit ve vybudování socialistického režimu. Toto rozdílné pojetí denacifikace znamenalo ponechání většiny Němců na svých pozicích vyjma důležitých funkcí, jako byli hlavní úředníci v justici, policii či vedoucí v hospodářských podnicích. Denacifikace se však až do konce roku 1946 nesla v nejednotném duchu a panovaly velké rozdíly v trestání nacistů. Zatímco na severu zóny byli takřka všichni řadoví členové NSDAP propuštěni ze svých zaměstnání, na jihu byli často tolerováni. Sovětské správě se tak podařilo převzít denacifikaci nad celou zónou plně do svých rukou až od počátku roku 1947. Celá řada denacifikačních nařízení se také stala zástěrkou politickým čistkám, kdy byli eliminováni nejen nacisté, ale také odpůrci okupační velmoci. V konečném důsledku se

denacifikace dotkla asi půl milionu lidí, přičemž reálné číslo je pravděpodobně nižší, neboť někteří jedinci byli do oficiálních statistik započítáni vícekrát.

Mezi nejdůležitější odvětví, ve kterých měla být denacifikace provedena obzvláště detailně, byla justice. Ještě před koncem války bylo Spojeneckou kontrolní radou nařízeno, že se mají uzavřít všechny nacistické soudy, přičemž osudy běžných soudů připadly do rukou jednotlivým okupačním zemím. V praxi tak Američané uzavřeli takřka všechny soudy a postupné otevírání nastalo především po létě 1945, zatímco Sověti se jich snažili ponechat otevřených a fungujících co nejvíce.

Významnou roli hráli také soudci a státní zástupci, na jejichž denacifikaci byl kladen velký důraz. Američané se podobně jako v dalších odvětvích pokusili z pozic soudců a státních zástupců propustit nacisty a nahradit je lidmi buď v důchodovém věku, nebo bez právní kvalifikace, nicméně obě možnosti se ukázaly být dosti neefektivní. Proto začalo docházet k postupnému návratu nacistů do soudnictví. Tento trend se umocnil od konce roku 1946, kdy pravomoci nad denacifikací byly plně předány do rukou německých úřadů, které se v otázce nacistických trestů staly daleko benevolentnější. Podobná situace se odehrávala i v případě advokacie. Advokáti nespádali pod označení státní zaměstnanci a nebyli přímými vykonavateli soudní moci jako soudci či státní zástupci, avšak byli nedílnou součástí justice. Zprvu bylo taktéž všem nacistickým advokátům zakázáno provozovat svou činnost bez udělení souhlasu americkou správou, nicméně postupem času se pravidla pro udělení povolení uvolňovala, a nakonec se i tady většina nacistů navrátila do svých úřadů. V konečném důsledku tak lze vnímat návrat nacistů zpět do justice jako neúspěch americké správy v dosažení svých cílů. Na druhou stranu nesmí být opomíjeno, že i přes vysoký podíl nacistů v justici se Američanům podařilo zajistit její demokratické fungování skrze kontrolní mechanismy, které zajistily spravedlivé soudní procesy pro všechny lidi a soudcům a státním zástupcům nedávaly prostor k uplatnění těch zákonů, které byly využívány za nacistického režimu.

Zájmy Sovětského svazu se od těch amerických značně lišily. Ačkoliv Sověti denacifikaci justice taktéž vnímali jako klíčový prvek k demokratizaci celé společnosti a k opětovnému zavedení právního státu, celý proces se měl nést v antifašistickém duchu, jehož cílem bylo vytvoření socialistického režimu. Po konci války tak bylo velkému množství nacistů dovoleno setrvat na svých postech v justici, avšak jen na nižších pozicích, často jako pomocná síla. Projekt škol lidových soudců se stal hlavním rozdílem v přístupu k denacifikaci justice. Cílem Sovětů bylo skrze tento projekt vyškolit právníky vesměs z dělnických a socialisticky smýšlejících vrstev společnosti, kteří by ovládli většinu pozic v justici a stali by se oporou pro

budování socialistického státu. Důkazem sovětského záměru je také zintenzivnění politizace justice od roku 1947 skrze lidové soudce. Patrné je to pak z podílu soudců a státních zástupců patřících k SED, který se rok od roku zvyšoval. Na základě těchto údajů je evidentní, že se komunistům v justici podařilo prosadit svůj vliv a vytvořit si v ní oporu pro nové politické zřízení na východě Německa, což lze vnímat jako úspěch denacifikačních cílů.

Kde však Sověti tak úspěšní již nebyli, byla advokacie. Jelikož se zpravidla nejednalo o státní zaměstnance, a tudíž nemohli být přímou oporou komunistům při budování socialistického státu, šíření jejich vlivu zde nebylo tak prioritní jako v případě soudců a státních zástupců. Tato skutečnost je patrná nejen z podílu nacistů, kteří v průběhu poválečných let v advokacii i nadále figurovali, ale také z podílu advokátů, kteří byli členy SED, neboť oproti soudcům a státním zástupcům rostl jen velmi pomalu. Advokacie se tak často stávala terčem kritiky pro její nepokrokové názory a obecně vzato lze tvrdit, že v ní Sověti v poválečných letech nedosáhli takového úspěchu, jako v případě jiných částí justice.

Summary

The unprecedented process of denazification was an idea on which the Allies agreed in 1945 at the Yalta and Potsdam Conference. In order to conduct the denazification in all four occupation zones uniformly, the Allies also decided to found Allied Control Council which was in charge of releasing regulations and laws valid for whole Germany. Unfortunately, it did not work out well due to the lack of their specificity.

In the American zone there was established OMGUS as a Military Government. In the beginning it was responsible for conducting the denazification process throughout both private and public life. Their goal was to punish as many Nazis as possible, but in practice it was nearly impossible. The whole process became too bureaucratic and corrupted which caused its inefficiency. Therefore, from 1946 on Americans handed over the responsibility for denazification to emerging German administration. However, on the contrary to Americans, Germans became too lax in terms of sentences for Nazis and majority of them received lenient punishments only.

The situation in justice was nearly the same. The Americans decided to close almost all courts which meant dismissal of all judicial employees. As the courts had been opened since the end of summer 1945, the Americans cooperated with Germans to recruit new jurists. Firstly, jurists in pension were used, seldom people without any legal knowledge. This appeared to be too inefficient, and Americans accepted the fact that without employing former Nazis the German justice would not be able to develop and operate at all. As long as Americans were in charge of denazification, the restrictions were harsh for applicants. By the time Germans took over the denazification, more and more Nazis infiltrated back to the justice. This fact is proven in Bavaria where in 1949 about $\frac{3}{4}$ of judicial employees were former Nazis. In terms of initial American goals to punish all offenders and to replace them in their work with others, the denazification failed. However, they were successful in setting German justice on a democratic way and with controlling mechanisms they prevented return of Nazi thoughts.

In the Soviet zone there was founded SMAD as Military Administration which did run the denazification in its zone. Although Soviets officially wanted to implement democratic and antifascist way of rule, their real idea was to introduce socialistic model in Germany. Therefore, Soviet main goal was not to punish as many Nazis, but to get rid of both main Nazi offenders as well as critics of the emerging regime and occupation power.

Justice became for Soviets especially vital for their goals. There is no doubt that justice is the crucial state apparatus supporting any kind of rule. Soviets mainly focused on judges and state attorneys as state employees. In order to meet the demand, they introduced a project of *Volksrichter* (people's judge). Special schools were founded and their graduates found their job in justice where they replaced former Nazis who were forbidden to work as judge or state attorney. Majority of them were members of the Communist party and this trend continued until the beginning of 50's when German justice was completely in communists' hands. On the contrary, advocates were from the beginning rather independent and only a few of them were members of the party. Based on the Soviet initial goal it can be said that their denazification was generally successful. They managed to completely seize the power in Eastern Germany and to rule there for decades.

Zkratky

CDU – Křesťanskodemokratická Unie Německa

DJV – Německá soudní správa

DNVP – Německá národně lidová strana

Gestapo – Tajná státní policie

HJ – Polovojenská mládežnická organizace *Hitlerjugend* (Hitlerova mládež)

JCS 1067 – Americké denacifikační nařízení

KPD – Komunistická strana Německa

LDPD – Liberálně-demokratická strana Německa

NSDAP – Národně socialistická dělnická strana Německa

OMGUS – Vojenská vláda Spojených států

OMGUS-LG – Právní oddělení vojenské vlády Spojených států

SA – Paramilitární jednotky *Sturmabteilung* (útočné oddíly)

SED – Sjednocená socialistická strana Německa

SHAEF – Vrchní velitelství spojeneckých expedičních sil

SMAD – Sovětská vojenská správa v Německu

SS – Paramilitární jednotky, *Schutzstaffel* (ochranný oddíl)

Zdroje

Knihy

Busse, Felix. *Deutsche Anwälte: Geschichte der deutschen Anwaltschaft 1945-2009*. Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2010.

Fait, Barbara. „Supervised Democratization: American Occupation and German Politics“. V *The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945-1968*, editováno Detlefem Junkerem, 57-64. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139052436>.

Foitzik, Jan. „Organisation der sowjetischen Besatzung in Deutschland und Auswirkungen von kompetenzieller Diffusion auf die Rekonstruktion der Besatzungspolitik“. V *Sowjetisierung oder Neutralität?: Optionen sowjetischer Besatzungspolitik on Deutschland und Österreich 1945-1955*, 97-115. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006.

Gaab, Jeffrey S. *Justice Delayed: The Restoration of Justice in Bavaria under American Occupation, 1945-1949*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 1999.

Pohl, Dieter. *Justiz in Brandenburg 1945-1955: Gleichschaltung und Anpassung*. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 2001. <https://doi.org/10.1524/9783486594805>.

Raim, Edith. *Nazi Crimes against Jews and German Post-War Justice: The West German Judicial System During Allied Occupation (1945-1949)*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, 2015. <https://doi.org/10.1515/9783110300666>.

Rößler, Ruth-Kristian. *Die Entnazifizierungspolitik der KPD/SED 1945-1948*. Goldbach: Keip Verlag, 1994.

Schwabe, Klaus. *Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern 1945-1949: Anmerkung zur Geschichte einer Region*. Schwerin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000.

Van Melis, Damian. *Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern: Herrschaft und Verwaltung 1945-1948*. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1999. <https://doi.org/10.1524/9783486596038>.

Vollnhals, Clemens. „Internierung, Entnazifizierung und Strafverfolgung von NS-Verbrechen in der sowjetischen Besatzungszone“. V *Sowjetisierung oder Neutralität?: Optionen*

sowjetischer Besatzungspolitik on Deutschland und Österreich 1945-1955, 223-247. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006.

Vollnhals, Clemens. „Politische Säuberung als Herrschaftsinstrument: Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone“. V *Diktaturdurchsetzung: Instrumente und Methoden der kommunistischen Machtsicherung in der SBZ/DDR 1945-1955*, 127-139. Drážďany: Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung, 2001. <https://hait.tu-dresden.de/ext/publikationen/publikation-54/>.

Welsh, Helga. *Revolutionärer Wandel auf Befehl?: Entnazifizierungs- und Personalpolitik in Thüringen und Sachsen (1945-1948)*. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1989. <https://doi.org/10.1524/9783486703221>.

Wentker, Hermann. *Volksrichter in der SBZ/DDR 1945 bis 1952*. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1997.

Wille, Manfred. *Entnazifizierung in der Sowjetischen Besatzungszone Deutschland 1945-1948*. Magdeburg: Helmuth-Block-Verlag, 1993.

Odborné články

Boldorf, Marcel. „Brüche oder Kontinuitäten? Von der Entnazifizierung zur Stalinisierung in der SBZ/DDR (1945-1952)“, *Historische Zeitschrift* 289, č. 2 (říjen 2009): 287-323.

Clark, Christopher M. „West Germany confronts Nazi past: some recent debates on the early postwar era, 1945-1960“. *European Legacy* 4, č. 1 (1999): 113-130.

Fricke, Karl Wilhelm. „Praxis der Anwaltstätigkeit in der SBZ und der DDR: Rahmenbedingungen und ORganisationsstruktur der Anwaltschaft in Ostdeutschland von 1945-1990“. *Deutscher Anwaltverein*, (prosinec 2010): 829-836.

Griffith, William E. „Denazification in the United States Zone of Germany“. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 267, (1950): 68-76.

Herz, John H. „The Fiasco of Denazification in Germany“. *Political Science Quarterly* 63, č. 4 (prosinec 1948): 569-594.

Loewenstein, Karl. „Reconstruction of the Administration of Justice in American-Occupied Germany“. *Harvard Law Review*, č. 1 (leden 1948): 419-467.

Napoli, Joseph F. „Denazification from an American's Viewpoint“. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 264, (1949): 115-123.

Plischke, Elmer. „Denazification Law and Procedure“. *The American Journal of International Law* 41, č. 4 (1947): 807-827.

Shafir, Michael. „The „Second Nürnberg“: Legend vs. Myth in Postcommunism (II)“. *Holocaust Study Research* 7, č. 8 (2015): 243-280.

Szanajda, Andrew. „Restoring Administration of Justice in Early Practice: American-Occupied Germany, 1945-1949“. *Amsterdam Law Forum* 6, (leden 2014): 34-59.

Internetové zdroje

AZ LEGAL. „Kdo je to (právní) zástupce a jaký rozdíl je mezi právníkem a advokátem?“ Staženo 7. dubna 2021. <https://azlegal.cz/kdo-je-to-pravni-zastupce-a-jaky-rozdil-je-mezi-pravnikem-a-advokatem/>.

AZ LEGAL. „Státní zástupce“. Staženo 7. dubna 2021. <https://azlegal.cz/pravni-slovník/statni-zastupce/>.

Deutscher Bundestag. „Die Entnazifizierung“. Staženo 5. března 2021, 1-17. <https://www.bundestag.de/resource/blob/414744/78fc7c8a664a0d7d87621bd9ebc4ed40/wd-1-072-11-pdf-data.pdf>.

Grau, Andreas, a Regina Haunhorst a Markus Würz. „Nachkriegsjahre“. Lebendiges Museum Online. Staženo 6. března 2021. <https://www.hdg.de/lemo/kapitel/nachkriegsjahre>.

Hanzal, Jaromín. „Závěry Jaltské (Krymské) konference tří mocností (11.2.1945)“. Moderní dějiny: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky. Staženo 7. března 2021. <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zavery-jaltske-krymske-konference-tri-mocnosti-11-2-1945>.

Justice. „Soudní moc v České republice“. Staženo 7. dubna 2021. <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>.

Lausberg, Margarete. „Die Sowjetische Besatzungszone (SBZ)“. e-Portfolio von Michael Lausberg. Staženo 7. března 2021. http://www.michael-lausberg.de/index.php?menue=grosswerk&inhalt=sowjetische_besatzungszone_sbz.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno: Tomáš Halaška
E-mail: 99966187@fsv.cuni.cz
Studijní obor: Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce: 5. semestr, 2020/2021
Semestr a školní rok ukončení práce: 6. semestr, 2021/2021
Vedoucí bakalářského semináře: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, PhD.
Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, PhD.
Název práce: Personální denacifikace justice v americké a sovětské okupační zóně v Německu 1945-1949
Charakteristika tématu práce: Bakalářská práce se zaměřuje na personální denacifikaci soudnictví v americké a sovětské okupační zóně v poválečném Německu. Pro komplexnější porozumění denacifikačního procesu je v první kapitole představena denacifikace napříč německou společností v americké a sovětské zóně. V dalších kapitolách je pak krátce představeno znovuotevření soudů. Dále následuje detailní analýza a komparace justičních pracovníků v jednotlivých okupačních zónách, kdy soudci a státní zástupci tvoří společnou skupinu a otázka advokacie je řešena v samostatné podkapitole. Cílem práce je komparace amerického a sovětského přístupu k denacifikaci justičních zaměstnanců, která vyústí v ohodnocení cílů, které si velmoci bezprostředně po válce stanovily.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce: Původně bylo plánováno zaměřit se na rozdílné aspekty přístupu k denacifikaci justice v poválečném Německu a Rakousku v americké a sovětské okupační zóně. Takovému tématu by však bylo namísto věnovat větší rozsah práce, aby došlo k podrobné analýze a komparaci dané problematiky. Z tohoto důvodu došlo ke specifitějšímu geografickému ohraničení, a sice na americkou a sovětskou zónu v Německu, neboť Německo hrálo hlavní roli v otázce

mezinárodních vztahů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Dále došlo k zaměření se zejména na personální denacifikaci justice. Soudnictví je velmi komplexní obor a jeho personální otázka nevyžaduje takové právní znalosti jako by tomu bylo v případě analýzy a komparace rušení a nahrazování německých zákonů.

Struktura práce:

1 Obecná denacifikace

1.1 Americká okupační zóna

1.2 Sovětská okupační zóna

2 Denacifikace justice

2.1 Znovuotevření soudů a soudních správ

2.1.1 Americká okupační zóna

2.1.2 Sovětská okupační zóna

2.2 Soudci a státní zástupci

2.2.1 Americká okupační zóna

2.2.2 Sovětská okupační zóna

2.3 Advokáti

2.3.1 Americká okupační zóna

2.3.2 Sovětská okupační zóna

2.4 Úspěch denacifikace justice

Prameny a literatura:

Boldorf, Marcel. „Brüche oder Kontinuitäten? Von der Entnazifizierung zur Stalinisierung in der SBZ/DDR (1945-1952), *Historische Zeitschrift* 289, č. 2 (říjen 2009): 287-323.

Busse, Felix. *Deutsche Anwälte: Geschichte der deutschen Anwaltschaft 1945-2009.* Bonn: Deutscher Anwaltverlag, 2010.

Clark, Christopher M. „West Germany confronts Nazi past: some recent debates on the early postwar era, 1945-1960“. *European Legacy* 4, č. 1 (1999): 113-130.

Fait, Barbara. „Supervised Democratization: American Occupation and German Politics“. V *The United States and Germany in the Era of the Cold War, 1945-1968*, editováno Detlefem Junkerem, 57-64. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139052436>.

Gaab, Jeffrey S. *Justice Delayed: The Restoration of Justice in Bavaria under American Occupation, 1945-1949.* New York: Peter Lang Publishing, Inc., 1999.

Griffith, William E. „Denazification in the United States Zone of Germany“. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 267, (1950): 68-76.

Loewenstein, Karl. „Reconstruction of the Administration of Justice in American-Occupied Germany“. Harvard Law Review, č. 1 (leden 1948): 419-467.

Pohl, Dieter. Justiz in Brandenburg 1945-1955: Gleichschaltung und Anpassung. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 2001. <https://doi.org/10.1524/9783486594805>.

Raim, Edith. Nazi Crimes against Jews and German Post-War Justice: The West German Judicial System During Allied Occupation (1945-1949). Berlin: De Gruyter Oldenbourg, 2015. <https://doi.org/10.1515/9783110300666>.

Schwabe, Klaus. Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern 1945-1949: Anmerkung zur Geschichte einer Region. Schwerin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2000.

Van Melis, Damian. Entnazifizierung in Mecklenburg-Vorpommern: Herrschaft und Verwaltung 1945-1948. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1999. <https://doi.org/10.1524/9783486596038>.

Welsh, Helga. Revolutionärer Wandel auf Befehl?: Entnazifizierungs- und Personalpolitik in Thüringen und Sachsen (1945-1948). Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1989. <https://doi.org/10.1524/9783486703221>.

Wentker, Hermann. Volksrichter in der SBZ/DDR 1045 bis 1952. Mnichov: R. Oldenbourg Verlag, 1997.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		